

راهبردهای نظامی جمهوری اسلامی ایران در دفاع منطقه‌ای برای مقابله با

تهدیدهای نوپدید مبتنی بر سلفی‌گری

عباس جعفری‌نیا^۱نادر ترکاشوند*^۲محسن مرادیان^۳

نوع مقاله: پژوهشی

چکیده

یکی از مهم‌ترین عوامل فتنه‌گری در جهان اسلام ظهور اندیشه سلفی‌گری است. این جریان به‌عنوان یک نظام (اعتقادی و مذهبی)، هویتی خاصی که دارد، با دوقطبی کردن جهان اسلام می‌تواند ضمن مخدوش کردن وحدت اسلامی با ایجاد منازعه مذهبی، ثبات و تعادل جوامع اسلامی را برهم زده و از این طریق امنیت کشورهای اسلامی را با چالش مواجه می‌کند. وضعیت جمهوری اسلامی ایران در مواجهه با جریان‌های تکفیری در حالت تهاجمی خفیف بوده و نشان‌دهنده این است که؛ نیاز است با حداکثر استفاده از فرصت‌های محیطی و با اتکا به نقاط قوت برای مقابله با تهدیدات نوپدید محیطی و بهبود وضعیت فعلی عملکرد دفاع منطقه‌ای اقدام نمود. این تحقیق باهدف دستیابی به راهبردهای نظامی ج.ا.ا در دفاع منطقه‌ای برای مقابله با تهدیدهای نوپدید مبتنی بر سلفی‌گری انجام شده است. پژوهش حاضر از نوع کاربردی - توسعه‌ای و به روش توصیفی انجام شده است. در این پژوهش جامعه آماری را تمام شمار (۹۵ نفر)، در نظر گرفته شده و با جامعه نمونه منطبق می‌باشد. مؤلفه‌های دفاع منطقه‌ای برای مقابله با تهدیدهای نوپدید جمهوری اسلامی ایران پس از مطالعات کتابخانه‌ای تدوین و در مورد تأیید آن از خبرگان امر، نظرخواهی گردیده و مؤلفه‌ها و شاخص‌ها مورد ارزیابی واقع شده است. سپس به‌منظور بررسی وضعیت موجود و اهمیت آن‌ها پرسش‌نامه تنظیم و بین افراد جامعه توزیع و داده‌های موردنیاز جمع‌آوری گردیده است که در دوبخش آمار توصیفی و آمار استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و با استفاده از روش سوات راهبردها تعیین و درنهایت با استفاده از روش تاپ سیس این راهبردها اولویت‌بندی شده است.

واژه‌های کلیدی:

دفاع منطقه‌ای، جمهوری اسلامی ایران، تهدید، سلفی‌گری.

^۱ استادیار دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، تهران، ایران.^۲ دانشجوی دکتری مدیریت دفاعی دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، تهران، ایران.^۳ استادیار گروه آموزشی امنیت ملی، دانشکده دفاع ملی، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران.* نویسنده مسئول: Email: namdart1351@gmail.com

مقدمه

جمهوری اسلامی ایران به دلیل واقع شدن در منطقه غرب آسیا به عنوان یکی از حساس ترین مناطق ژئوپلیتیک جهان و از طرفی اتخاذ سیاست های ضد استکباری، همواره مورد توجه قدرت های منطقه و فرا منطقه ای بوده که کشور را در معرض تهدیدات مستمر و متنوع سیاسی، اقتصادی، امنیتی و نظامی باهدف جلوگیری از دسترسی کشورمان به استفاده از محیط های راهبردی قرار داده است.

سرعت فزاینده تحولات در غرب آسیا و انتقال این منطقه به کانون محوری مسائل نظام بین المللی، از جمله پدیده های قرن بیست و یکم است که کلیه بازیگران سیاسی و به ویژه کشورهای حاضر در منطقه را تحت تأثیر قرار داده است. هم زمان با تهدیدات معمول طی سال های گذشته، جبهه استکبار با بهره گیری از گروه های اسلام افراطی اقدام به ایجاد شکل جدیدی از تهدیدات علیه جمهوری اسلامی ایران و محور مقاومت نموده و با حمایت های مالی و تجهیزاتی از گروه های سلفی امنیت کشورمان را با تهدیدات نوپدید در عرصه نظامی و امنیتی مواجهه نموده است؛ بنابراین داشتن راهبردهای نظامی قابل اجرا برای مقابله و مواجهه با تهدید پیش گفته یکی از ملزومات پیش روی ما است.

دغدغه مهم و اساسی کشور جمهوری اسلامی ایران به عنوان مدافع اسلام در مقابل استکبار جهانی و یک قدرت منطقه ای و بانفوذ، این است که با استفاده از تجربیات جبهه مقاومت و جامعه امت اسلامی و دانش و تجربه نیروهای مسلح و قدرت ملی خود و حسن روابط با کشورهای همسایه راهبردهای مناسب در حوزه دیپلماسی دفاعی را جهت مقابله با این تهدید نوپدید مبتنی بر سلفی گری اتخاذ نماید.

اهمیت تحقیق، جهت حرکت نیروها و سازمان های مختلف نیروهای مسلح در مقابله با تهدیدهای نوپدید با تأکید بر سلفی گری را مشخص می کند و با هماهنگی بیشتری می توانند در فضای پر ابهام، اثرات شرایط نامطلوب و تغییرات نامساعد محیط را به حداقل کاهش دهند و در ادامه جبران فقدان طرح کلان و هماهنگ، برای مدیریت مسائل مرتبط با تهدید نوپدید مبتنی بر سلفی گری در جمهوری اسلامی ایران را امکان پذیر می کند.

عدم تدوین راهبردهای مقابله ای باعث ایجاد موانع و ناکارآمدی، بی ثباتی برنامه ها و سیاست گذاری ها و همچنین نبود یکپارچگی فعالیت ها و اقدامات در مواجهه با تهدیدهای نوپدید مبتنی بر سلفی گری باعث هدر رفتن منابع و امکانات سازمانی خواهد شد و در صورت عدم توجه کافی به عناصر راهبرد نظامی مقابله با جریانات سلفی گری احتمال افزایش ضریب غافلگیری امنیتی و دفاعی متصور خواهد بود.

در این پژوهش محققین تلاش خواهند نمود که هدف اصلی تحقیق «تدوین راهبردهای نظامی جمهوری اسلامی ایران در دفاع منطقه‌ای برای مقابله با تهدیدهای نوپدید مبتنی بر سلفی‌گری» را دنبال تا ضمن بررسی تهدیدات نوپدید علیه جمهوری اسلامی ایران و رصد شرایط منطقه‌ای و از همه مهم‌تر در نظر گرفتن فرصت‌ها و تهدیدات موجود در کشورهای همسایه از یکسو و توجه به نقاط ضعف و قوت در داخل از دیگر سو، راهبردهای نظامی جمهوری اسلامی ایران برای مقابله با تهدیدات نوپدید مبتنی بر سلفی‌گری را ارائه نمایند، بنابراین سؤالات متناظر با اهداف می‌باشند.

مبانی نظری و پیشینه‌های پژوهش

تعریف سلفیت و انواع آن

سلفی‌گری عبارت است از رجوع به آنچه سلف اول در فهم دین اعم از عقیده، شریعت و سلوک داشتند (رضوانی، ۱۰: ۱۳۸۸). در واقع سلفی‌گری یک حزب یا گروه خاص و مستقل نیست بلکه نوعی تفکر است که خواهان بازگشت به صدر اسلام است و گروه‌های مختلفی این از طرز فکر را نمایندگی می‌کنند که به نام گروه‌های سلفی مطرح هستند (مظاهری، ۱۳۹۴: ۲۵).

انواع سلفیت

الف- سلفی‌گری سنتی: ب - سلفی رادیکال:

پ - نو سلفی‌ها: نوع سلفی‌ها نهضتی دینی؛ سیاسی است که در دو سه دهه اخیر تکوین یافته است شاخه‌ای از وهابیت است که جنبه اعتقادی آن برمحافظه کاری سنتی وهابیت غلبه دارد (ناصر پور، ۱۳۹۴: ۹۱).

تکفیر: واژه تکفیر در دو معنای لغوی و اصطلاحی به کار رفته است: در معنای لغوی، به معنای «حکم به بی‌دینی کسی دادن» و معنای عرفی آن طرد کردن است و در مباحث اسلامی یکی از مفاهیم بسیار بحث‌برانگیز است. در معنای اصطلاحی می‌توان دو برداشت ویژه و مهم را در نظر گروه‌ها و جریان‌هایی که به‌نوعی مسئله تکفیر را مطرح می‌کنند، متصور شد:

الف. اولین معنای تکفیر، بیشتر معنایی سیاسی پیدا کرده است که از آراء و نظریات سید قطب قابل استنتاج است. در این معنا، رهبران کنونی جهان اسلام مرتدند، چراکه آنان در معرض عقاید صلیبیان، کمونیست‌ها یا صهیونیست‌ها قرار گرفته و به ابراز فساد فرهنگی مبدل شده‌اند. آنان با دور شدن از اسلام، تشکیلات دولتی را برای غیر اسلامی کردن جامعه به کار می‌گیرند و مسلمانان واقعی را به اقلیتی کوچک تبدیل کرده‌اند. آنان با نفی حاکمیت خداوند به گناه رده (ارتداد) آلوده گشته‌اند. جاهلیت دنیوی و نوین آنان کارآمدتر و بنابراین از جاهلیت قبل از

اسلام که ابتدایی تر بود، خطرناک تر است. این حاکمان از افراد بی ایمان بدترند، زیرا برای وفادار ماندن به اصول اسلام فرصت داشته اند، ولی به آن پشت کرده اند. آنان بافت اخلاقی جامعه را فاسد و نهادهای دینی را غیردینی کرده اند، مردم را با استفاده از الگوهای ملی گرایانه استثمار نموده اند. تکفیر آنان برای غیر مشروع کردن تبعیت از آنان و تعیین «کافران داخلی» به عنوان اولین هدف جهادی که طاغوت را از میان بر می دارد، ضروری و لازم است. به همین دلیل، اولویت های جنبش های اسلام گرا باید دوباره تعیین شود. مبارزه با دشمن خانگی برای در دست گرفتن حاکمیت، باید بر جنگ با دشمنان دورتر ارجحیت داشته باشد. این مفهوم تکفیر برای مجاز شمردن خشونت بر ضد رهبران دولتی به کار می رود (مراد زاده، ۱۳۹۶: ۵۲).

سید قطب که احتمالاً قدرتمندترین حامی تکفیر است، به ویژه از تدوین این موضع حمایت کرد؛ برای مثال گروه جهاد، «تکفیر» را فقط درباره «حاکمان کافر» به کار می برد: همان گونه که در تک نگاری محمد عبدالسلام فرج با عنوان جهاد الفرضیة الغائبة از آن جانب داری شده است. گروه جهاد، ترور این حاکمان و گرفتن قدرت از آنان را یک فریضه مهم دینی می داند. دسته دیگر از این گروه ها چون الجماعة الاسلامیة، تکفیر را درباره دولت و نظام های اجتماعی به کار می برند و به افراد مسلمان اطلاق نمی کنند. بعضی از گروه های اسلامی مانند اخوان المسلمین با مفهوم تکفیر مخالف اند. در نزد آنان تکفیر یک «انحراف نظری» است که به «انحراف عملی» منجر می شود.

ب. معنای دیگر «تکفیر» را می توان در عقاید گروه های تندرو از قبیل، التکفیر و الهجره، جنرال الله که به نظر می رسد این ها هم از عقاید قطب، مودودی، ابن تیمیه، ابن کثیر و محمد بن عبدالوهاب متأثرند، این گروه ها، مثل التکفیر و الهجره، تکفیر را در کل جامعه به کار می برند و با هجرت به انگیزه آمادگی جهت جهاد نهایی، از جامعه «جاهل» جدا می شوند. آنان معتقدند مسلمانانی که ندای گروه را شنیده ولی به آن ملحق نمی شوند، کافرند (علیزاده موسوی، ۱۳۹۳: ۱۱).

گروه های تکفیری - تارشی گری گروه هایی هستند که اکثراً با دستاویز قرار دادن مسائل اعتقادی و با پشتیبانی و حمایت مالی و تسلیحاتی برخی ابرقدرت ها و با جذب نیرو از اقشار و کشورهای مختلف با مسلح کردن نیروهای خود، به درگیری با حاکمیت کشور پرداخته و با اشغال بعضی شهرها و مناطق، سعی در براندازی دولت ها و یا تشکیل حکومت های مستقل محلی و منطقه ای دارند (رضوانی، ۱۳۹۰: ۸۴).

القاعده: پس از حمله شوروی به افغانستان گروهی از مسلمانان تندروی عرب، از نقاط مختلف جهان بانگیزه جهاد در این منطقه حضور یافتند. این افراد که به افغان های عرب شهرت یافتند،

تحت رهبری عبدالله عزام که دیدگاه جهادیان اخوان المسلمین را داشت، سازمان یافتند و در بیرون راندن شوروی از افغانستان نقش مؤثری ایفا کردند.

پس از جنگ افغانستان و مرگ عبدالله عزام، اسامه بن لادن رهبری این گروه را بر عهده گرفت و با تأسیس القاعده از پراکندگی افغان عرب‌های مجاهد جلوگیری کرد. او در پی تأسیس جبهه جهانی جهاد بر ضد یهودیان و صلیبیان برآمد. این گروه در سال‌های بعد، عملیات تروریستی متعددی در کشورهای مختلف جهان انجام دادند که از جمله آن‌ها حملات یازده سپتامبر ۲۰۰۱ در کشور آمریکا است (توکلی، ۱۳۹۳: ۱۷۴).

داعش: داعش مخفف (الدولة الإسلامية في العراق والشام) گروهی تکفیری است که از القاعده منشعب شده است. این گروه در سال ۲۰۰۶ م با عنوان «جماعه التوحید والجهاد» به رهبری ابو مصعب زرقاوی در عراق تأسیس شد و به القاعده عراق مشهور بود. سپس بخش‌هایی از عراق و سوریه را اشغال کرد و در سال ۲۰۱۴ م «دولت اسلامی در عراق و شام» را تشکیل داد و ابوبکر البغدادی را به‌عنوان خلیفه معرفی کرد (اکبری، ۲۳: ۱۳۹۵).

نگاه سلفیه به شیعه

به گفته برخی از پژوهش‌گران، از نظر تاریخی، سلفی‌گری دشمن خود را در درون اهل سنت تعریف کرده بود؛ اما سلفی‌های وهابی، از ابتدا بر ضد شیعیان اقدام کردند که کشتار عتبات در دوره محمد بن عبدالوهاب نمونه آن است. البته سلفی‌های غیر وهابی مانند اخوان المسلمین، روابط مناسبی با شیعیان داشتند؛ حتی در مواردی بر ضد اسرائیل با یکدیگر همکاری می‌کردند؛ سلفی‌های، شیعیان را منحرف می‌دانند، آن‌ها با تأکید بر خطر شیعیان، تلاش می‌کنند همه اهل سنت را بر ضد شیعیان با خود همراه کنند (علیزاده، ۱۳۹۳: ۲۰).

جریان تکفیری با قرائت متحجرانه از سنت نبوی و برداشت‌های ظاهری از آیات قرآن و اتهام زنی کفر به دیگر مسلمانان، به‌ویژه به شیعیان، سناریوی جدیدی است که در سال‌های اخیر توسط نظام سلطه برای درهم شکستن اتحاد مسلمانان، تعریف‌شده و با استفاده از عناصر و گروه‌های افراطی مدعی مسلمان بودن در کشورهای اسلامی در حال اجرا است. این جریان در یک دهه اخیر با اسامی گوناگون ولی با اهدافی مشترک در کشورهای مختلف منطقه رواج یافته و اوج آن در حال حاضر در کشورهای عراق و سوریه بانام «داعش»، با عملکردی بسیار خشن و غیرانسانی ظاهر و جریان دارد.

گرچه فعالیت تروریستی و شرارت این گروه در کشور عراق به سال‌های ۲۰۰۳ م که نظام بعث سرنگون شد برمی‌گردد، ولی فعالیت آنان با شکل جدید با رویکردی نظامی و تحت عنوان، گروهک «داعش» از سال ۱۳۹۲ در سوریه آغاز و سپس به استان الانبار در غرب بغداد و در

خردادماه ۱۳۹۳ به مناطق شمالی این کشور کشیده شد و دامنه عملیات در دیالی تا شهر جلولو و سعیدیه در نزدیکی مرزهای غربی جمهوری اسلامی ایران توسعه یافت. گسترش عملیات داعش در مناطق شرقی عراق و نزدیک شدن صحنه درگیری به مرزهای مشترک جمهوری اسلامی ایران با عراق، تشدید تلاش‌های اطلاعاتی و افزایش هوشیاری نیروهای مسلح ج.ا.ا را ضروری نمود و لذا اگرچه به نظر می‌رسد، گروهک تکفیری داعش سیر نزولی و مرحله اضمحلال را سپری می‌کند، لیکن منطقه و جهان باید منتظر ظهور گروهک‌های مشابه با اشکال جدید در نقاط مختلف باشد. از این رو لزوم شناخت هر چه بیش‌تر ساختار تشکیلاتی، نقاط قوت و ضعف و رهنامه یا دکترین عملیاتی و تاکتیکی گروهک‌های تکفیری برای نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران الزامی است (عبدالملکی، ۱۳۹۹: ۲۸).

گروه‌های سلفی - تکفیری با دو معیار عمده تعریف می‌شوند، نخست گروه یا افرادی که بر بازگشت به اسلام ناب (سلف صالح) تأکید می‌کنند و دوم گروه یا افرادی که معتقدند جهاد سخت، واجب عینی است. نکته قابل توجه آن است که در دین اسلام جهاد واجب کفایی است ولیکن گروه‌های سلفی - تکفیری معتقدند جهاد یک وظیفه عینی است.

از عوامل مهم بی‌ثباتی در منطقه، پیدایش گروه‌های تروریستی - تکفیری (سلفی‌گری) به‌عنوان یک تهدید نوظهور است، تعداد گروه‌های سلفی - تکفیری در بالاترین سطح خود طی چهل سال اخیر قرار دارد که به اعتقاد برخی از اندیشمندان پیدایش این گروه‌ها را نتیجه طبیعی سیاست‌های چندساله اخیر امریکا در غرب آسیا و بعضی از کشورهای منطقه، جهت استفاده ابزاری تلقی می‌کنند که به‌منظور حفظ امنیت رژیم صهیونیستی و مقابله با محور مقاومت و تسریع روند تجزیه منطقه غرب آسیا طراحی گردیده است. گروه‌های سلفی - تکفیری به‌سرعت در حال غیرمتمرکزی شدن، رشد و توسعه در ابعاد مختلف می‌باشند.

با نگرش به این‌که در قانون اساسی مأموریت ارتش جمهوری اسلامی ایران دفاع از تمامیت ارضی و استقلال کشور است و ماهیت وجودی گروه‌های مسلح تکفیری - تاراش‌گری و سلفی‌گری تهدید بالقوه‌ای برای امنیت ملی کشور محسوب می‌گردد. در آجا یگان‌ها باید برای مقابله با این گروه‌ها، سازمان‌دهی و تجهیز شوند (ترکاشوند، ۱۳۹۷: ۱۸).

تدوین راهبرد

محیط پیرامونی جمهوری اسلامی ایران سرشار از تهدیدات و فرصت‌هایی است که منافع و امنیت ملی را تحت تأثیر خود قرار می‌دهند. انقلاب اسلامی ایران که تأثیرات شگرفی را در رویکردهای ملی، جهانی و ساختار نظام بین‌الملل بر جای گذاشته است، متناسب با رخدادهای ویژه و عظیمی که با آن روبرو بوده، حوزه تعاملی وسیعی را با علوم دفاعی و راهبردی به

وجود آورد که شناخت و سنجش تهدیدات نوین و فرصت‌های جدید از یک‌سو و پیدایش زاویه‌های متفاوت آن، نیازمند تدوین راهبردهای مفید و مؤثری است.

باید راهبردهای مناسب برای مقابله با گروه‌های تکفیری تدوین گردد. با توجه به تهدیدهای جریان‌های سلفی‌گری چنانچه از نقاط قوت داخلی برای بهره‌مندی از فرصت‌های بیرون استفاده نکنیم تهدیدهای این جریان‌ها برای محیط امنیتی جمهوری اسلامی ایران چالش آفرین بوده و آسیب‌های جدی و جبران‌ناپذیری را تحمیل خواهند نمود، بنابراین در تدوین راهبرد باید ضمن تقویت نقاط قوت برای مقابله با تهدیدهای این جریان‌ها راهبردهای مناسب ناحیه‌های دیگر مورد نظر بوده و تدوین شود که پاسخ‌گوی تهدیدها باشد و نقاط ضعف جمهوری اسلامی ایران را هم پوشش دهد (رستمی، ۱۳۹۵: ۱۳).

محیط‌شناسی جمهوری اسلامی ایران

محیط داخلی جمهوری اسلامی ایران

کشور جمهوری اسلامی ایران به لحاظ موقعیت در جنوب غربی آسیا واقع شده و بخش وسیعی از فلات ایران را دربر می‌گیرد. موقعیت خاص ایران نیز که در مرکز ثقل یکی از بزرگ‌ترین شبکه‌های ارتباطی جهان قرار گرفته و هم‌چون پلی اروپا را به آسیا و خاور دور وصل می‌کند. به‌طوری‌که از گذشته تاکنون چهارراه تمدن‌ها محسوب گردیده و از نظر موقعیت دریایی و زمینی از موقعیت فوق‌العاده مناسبی برخوردار است. ارزش «ژئوپلیتیکی» ایران به حدی است که هرگونه تغییری در حاکمیت آن توانسته است موازنه «جهانی» و «منطقه‌ای» را بر هم زند. به همین سبب بازیگران اصلی «منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای» همواره در ادوار مختلف تاریخی نقش تعیین‌کننده‌ای را در معادلات قدرت برای ایران قائل هستند (همان: ۱۴).

در جمهوری اسلامی ایران خیل عظیمی از تنوع، تکثر و چندگانگی به چشم می‌خورد. این طیف وسیع دربرگیرنده مجموعه عناصری است که ترکیب قومی، نژادی، فرهنگی، زبانی، دینی و مذهبی کشور را شکل می‌دهند. از منظر دینی و مذهبی، جامعه ایران جامعه‌ای متکثر است؛ به این معنا که ساختار جمعیتی در ایران همان‌طور که با کثرت‌گرایی قومی و فرهنگی روبه‌روست، به همان اندازه با تکثر دینی و مذهبی مواجه است. در این معنا گرچه دین رسمی کشور، اسلام و مذهب رسمی، تشیع است، اما در کنار اکثریت مسلمانان شیعه، اقلیت‌های دینی و مذهبی فراوانی زندگی می‌کنند که اتفاقاً هم از نظر کمی، تعداد قابل‌ملاحظه‌ای را تشکیل می‌دهند و هم از نظر شدت تعلقات و تمایلات مذهبی، پیروان سخت‌مقید و پایبند دارند. این مسئله به‌خودی‌خود می‌تواند بستر کاهش ضریب فرهنگ‌پذیری و انسجام اجتماعی جامعه و

محیط داخلی جمهوری اسلامی ایران را نشان داد (همان: ۲۳). بنابراین به محیط داخلی جمهوری اسلامی ایران به شرح زیر می‌پردازیم:

فرصت‌ها

۱- تثبیت قدرت منطقه‌ای با توجه به اقدامات در عراق و سوریه که علیه داعش از خود نشان داد
 ۲- افزایش مشروعیت و اعتبار جبهه مقاومت ۳- عملیاتی شدن آموزش‌ها و تجربه جنگ‌های چریکی در صحنه نبرد ۴- تضعیف نیروهای مخالف به دلیل ثبات و امنیت داخلی ۵- اثبات توانایی ایران به‌عنوان جزیره ثبات در منطقه‌ای بی‌ساختار و بی‌ثبات ۶- مشروعیت یافتن نقش فعال ایران در منطقه و به‌ویژه در سوریه ۷- انسجام سیاسی در میان گروه‌های شیعه در منطقه و وحدت بین مذاهب و اقلیت‌ها در محیط داخلی (خلیجی، ۱۳۹۸: ۲۷).

تهدیدات

۱- با نفوذ اندیشه‌های سلفی‌گری افراطی به داخل مرزهای جمهوری اسلامی ایران با توجه به اقلیت اهل سنت در کشور امنیت داخلی ایران تهدید خواهد شد ۲- ایران به‌عنوان کشوری شیعه و مخالف با نظام استکبار جهانی، در محاصره دشمنان و اهل سنت تندرو قرار دارد ۳- ساختار داخلی متکثر چند قومی، چند مذهبی و چند زبانی بوده و گرایش اندیشه‌های دینی، مذهبی تندرو، زمینه تنش‌های فراوان، بی‌پایان و خشونت‌بار را فراهم می‌آورد ۴- با توجه به جامعه اهل سنت کشور در اکثر مناطق مرزی، به‌مرور زمان شاهد تنش‌های مذهبی و ناپایداری امنیتی و در نتیجه از بین رفتن امنیت پایدار در این نقاط از کشور خواهیم بود ۵- زیر سؤال بردن کارآمدی نظام سیاسی حاکم به شیوه‌های مختلف مانند سیاه‌نمایی، بزرگ‌نمایی و برجسته‌سازی نقاط ضعف دولت و برخی نارسایی‌ها و منتسب کردن همه کاستی‌ها و کمبودها به ناکارآمدی و عملکرد ضعیف دولت، با بالا بردن سطح توقعات مردم از دولت و... (همان: ۲۱).

نقاط ضعف

۱- توجیه ناکافی مسلمانان جهان در خصوص انحرافات جریان‌های تکفیری و عقبه‌های فرا منطقه‌ای و اطلاعاتی آن ۲- ضعف در تبیین ویژگی‌های تشیع مکتب اهل بیت همسو با ج.ا.ا در جهان اسلام ۳- ضعف فناوری‌های نوین رسانه‌ای ج.ا.ا در مقایسه با جریان‌های افراطی و تکفیری و شکل‌گیری تصورات ناصحیح از تشیع ۴- ضعف مدیریت افکار عمومی متناسب با مصالح و منافع نظام ج.ا.ا در جهان اسلام ۵- وجود برخی فرهنگ‌های غلط و افراطی در بین برخی شیعیان کشور (قمه‌زنی و...) ۶- ضعف اثرگذاری اهل سنت ایرانی همسو با نظام در جهان اسلام ۷- ضعف نهادهای متولی در برقراری ارتباط مناسب و مؤثر جریان‌ها و گروه‌های سلفی معتدل و تقریبی ۸- ضعف در اعزام روحانیت همسو با نظام و آشنا به معارف عمیق اسلام

مکتب اهل بیت به سایر نقاط جهان ۹- ضعف در هماهنگی و وجود سیاست‌های جزیره‌ای برای مقابله با جریان‌های تکفیری در جهان اسلام ۱۰- ضعف در شناخت صحیح و به‌روز از جریان‌ها و گروه‌های تکفیری در جهان اسلام (اسدی کیا، ۱۳۹۵: ۳۴).

نقاط قوت

۱- نقش والای ولایت فقیه و مرجعیت دینی در افزایش انسجام جوامع شیعی ۲- توان ج.ا.ا در ساماندهی عناصر نهضتی در جهان اسلام ۳- نفوذ معنوی انقلاب اسلامی در بین جنبش‌های آزادی‌بخش و توان تأثیرگذاری بر آن‌ها از طریق گفتمان انقلاب اسلامی (صدور انقلاب) ۴- پشتوانه عمیق اعتقادی و غنی تشیع به‌عنوان فرهنگ اصیل انقلاب اسلامی ۵- پیشرفت ج.ا.ا در عرصه‌های مختلف علمی و فناوری و الگو شدن برای سایر کشورهای اسلامی ۶- مرکزیت و پرچم‌داری نظام ج.ا.ا در حوزه استکبارستیزی ۷- بهره‌مندی از ج.ا.ا از نیروهای نظامی و امنیتی مقتدر و کارآمد ۸- محکوم نمودن جریان‌های افراطی و فرقه‌گرا توسط بزرگان شیعه و اهل سنت کشور ۹- حضور مؤثر شخصیت‌های مذهبی و علمی تقریبی و معتدل در ج.ا.ا ۱۰- حاکمیت جریان شیعه مکتب اهل بیت، تقریبی و مبتنی بر عقلانیت در ج.ا.ا (همان: ۵۴).

محیط خارجی جمهوری اسلامی ایران

از دغدغه‌ها و معضلات محیط امنیتی خارجی جمهوری اسلامی ایران، دست‌اندازی‌های نهان و آشکار بازیگران خارجی و محیط پیرامونی آن می‌باشد. پس می‌توان گفت که محیط امنیت خارجی جمهوری اسلامی ایران به‌طور ذاتی عرصه کشمکش‌های خاص عصر خود بوده است. (رستمی، ۱۳۹۵: ۱۹). بنابراین به محیط خارجی جمهوری اسلامی ایران به شرح زیر می‌پردازیم:

کشور افغانستان

فرصت‌ها

۱- با توجه به اینکه سایر گروه‌های سلفی از جمله شبکه حقانی و القاعده به‌نوعی جزئی از طالبان محسوب می‌شود می‌توان به اشکال گوناگون از ظرفیت آن‌ها در جهت تأمین منافع ملی و نظامی جمهوری اسلامی ایران بهره برد. ۲- با توجه به حضور بخشی از نیروهای جهادی در بدنه حاکمیت افغانستان، ج.ا.ا ایران می‌تواند از وجود آن‌ها برای مقابله با حضور گروه‌های تروریستی تکفیری و از جمله داعش در جوار مرزها بهره‌برداری نماید (مرادیان، ۱۳۹۷: ۲).

تهدیدات

۱- همگرایی مقطع کنونی ج.ا.ا با طالبان تاکتیکی و بنا بر اقتضای شرایط و داشتن دشمن مشترک ارزیابی می‌گردد. در غیر این صورت طالبان به‌صورت ذاتی و بالقوه در جبهه مقابل قرار

داشته ذاتاً یک گروه شیعه ستیز است. ۲- وجود طالبان در دولت افغانستان موجب نفوذ و تقویت بیش از پیش پاکستان و برخی کشورهای عرب منطقه در آن کشور خواهد شد. ۳- حضور و گسترش داعش در افغانستان یک تهدید بالقوه برای جمهوری اسلامی ایران است. ۴- عضوگیری از داخل ج.ا.ا به ویژه از مناطق مرزی و نواحی سنی نشین کشورمان یکی از تهدیدات گروه‌های سلفی - تکفیری علیه ایران است. ۶. امضاء توافقنامه صلح بین طالبان و آمریکا و همچنین مشارکت آن‌ها در دولت، شکل‌گیری گروه‌های تروریستی دیگری را متحمل می‌نماید (حسینی نیک، ۱۳۹۶: ۳۳).

کشور پاکستان

فرصت‌ها

۱- وجود دین اسلام و نوع حکومت اسلامی آن در روابط بسیار مؤثر است. ۲- امروزه پاکستان و ارتش آن، تروریست‌ها را عامل بی‌ثباتی سیاسی و امنیتی خود دانسته و ناچار به تغییر رویکرد خود شده‌اند. ۳- خط لوله صلح انتقال گاز ایران به کشور هند، تضادهای شیعه و سنی را تعدیل می‌کند. ۴- تهران و اسلام‌آباد در مورد پیامدهای زیان‌بار گسترش گروه‌های شبه‌نظامی و تروریسم در شبه‌قاره هند نگران هستند (حبیبی، ۱۳۹۳: ۱۴۲).

تهدیدات

۱- حضور گروه‌های تندرو مذهبی و دایر کردن مدارس مذهبی در پاکستان ۲- نقش دوگانه سازمان اطلاعات داخلی پاکستان در مبارزه با تروریسم در داخل و کم‌کسانی به تروریست‌ها و بهره‌گیری از آن جهت منافع سیاسی و اعمال فشار بر همسایگان ۳- وهابیت و طالبانیسم، سپاه صحابه و جهنگوی، گروهک‌هایی چون جیش‌العدل در یک نقطه یعنی ضدیت و دشمنی با شیعه مشترک هستند. ۴. مناطق مرزی پاکستان و ایران کانون تمرکز گروه‌های تروریستی و تکفیری است. ۵- نفوذ عربستان و پاکستان بر اهل سنت ایران در سال‌های اخیر گسترش یافته است (بخشی، ۱۳۹۳: ۱۴۵).

کشور ترکیه

فرصت‌ها

ترکیه کشوری است که با اکثریت مسلمان و سنت‌های اسلامی پویا و اعتقادات اسلامی گوناگون دارد این موقعیت از آنجا جذاب‌تر می‌گردد که تمرکز بر جایگاه ادراک، مشکلات و مبارزه یک دولت سکولار و دموکراتیک علیه یک شبکه تروریست بین‌المللی دارد که ظاهراً از اسلام الهام گرفته است (نظری زاده، ۱۳۹۹: ۱۴).

تهدیدات

- ۱- نفوذ در بازار ایران از طریق ایجاد نمایندگی‌های فروش و ارائه برندهای ترک در ایران ۲-
- تبدیل نمودن ترکیه به عنوان مرکز نقل و انتقالات بانکی در شرایط تحریم‌های بین‌المللی علیه ایران ۳-
- بورس نمودن دانشجویان ایرانی آذری‌زبان جهت تحصیل رایگان در دانشگاه‌های ترکیه ۴-
- فراهم نمودن زمینه ثبت نمایندگی شرکت‌های ایرانی در ترکیه جهت انجام نقل و انتقالات مالی شرکت‌ها (همان: ۱۷).

کشور سوریه

فرصت‌ها

- ۱- به نظر می‌رسد بحران سوریه، تمرکز گروه‌های غیر تاراش‌گری تکفیری را معطوف به خودکرده و از سرریز شدن آن گروه‌ها به ج.ا.ا ممانعت کرده است. ۲- بحران سوریه باعث تقویت ضریب ایمنی ج.ا.ا شده است به نحوی که نیروهای مسلح ایران در جوار مرزهای رژیم صهیونیستی گسترش یافته‌اند. ۳- استفاده از ظرفیت‌های جهان اسلام به منظور مقابله با جریان تکفیر. ۴- استفاده از پیروزی‌های به دست آمده علیه تروریسم تکفیری در کشور عراق و سوریه ۵- انتقال تجارب عملیاتی و مشاوره‌های نظامی به کشورهای درگیر جهان تکفیر تقویت همگرایی در جامعه اسلامی ۶- احیاء هویت دینی در جوامع اسلامی (رستمی، ۱۳۹۵: ۲۳).

تهدیدات

- ۱- جنگ نیابتی علیه تمامیت ارضی کشورهای اسلامی برابر ایده جریان تکفیر ۲- تضعیف جبهه مقاومت ضد صهیونیستی ۳- ایجاد ائتلاف و جنگ مذهبی در کشورهای اسلامی ۴- به وجود آمدن پیامدهای امنیتی دیرپا و چندلایه ۵- رواج ناامنی و تشنج‌ها در کشورهای اسلامی (همان: ۲۶).

کشور عراق

فرصت‌ها

- ۱- روند افزایش نگرانی‌های منطقه‌ای و بین‌المللی نسبت به داعش ۴- انسجام شیعیان عراق ۵- ایجاد ترس و نگرانی در نتیجه نوعی انفعال در جامعه عراق نسبت به اقدامات داعش (فیروزآبادی، ۹۱: ۱۳۹۵).

تهدیدات

- ۱- راه‌اندازی و برادرکشی در بین مسلمانان از طریق ایجاد جنگ مذهبی و شکاف در بین امت اسلامی. ۳- به انحراف کشیدن بیداری اسلامی در منطقه. ۴- به انفعال کشاندن کشورهای محور مقاومت و ایجاد حاشیه امن برای رژیم صهیونیستی (همان: ۹۴).

کشور آذربایجان

فرصت‌ها

۱- تجار ایرانی به دلیل اشتراکات فرهنگی و زبانی و کالاهای ایرانی به دلیل کاهش هزینه‌های حمل‌ونقل و ارزی نسبی با توجه به نزدیکی و عوامل تولید می‌تواند جایگاه خاصی را کسب کند. ۲- با توجه به نفوذ تروریسم در مناطق مختلف و محیا بودن فرصت برای تحرکات تروریستی در منطقه آسیای مرکزی و قفقاز بیش‌ازپیش توجه ایران و جمهوری آذربایجان را به توسعه مناسبات دفاعی و نظامی به همکاری و هماهنگی واداشته است. ۳- مردم آذربایجان چه شیعه و چه سنی و جناح‌های غیردینی با رشد افراط‌گری دینی در کشور خود مخالف هستند (خلیجی، ۱۳۹۸: ۱۵).

تهدیدات

۱- به گزارش‌های تأییدشده از نهادهای این کشور، هدف عضوگیری گروه داعش قرار گرفته است که امنیت جمهوری اسلامی را به خطر می‌اندازد. ۲- جذب طلاب علوم دینی و اعطای بورس به متقاضیان و علاقه‌مندان تحصیل در دانشگاه‌های عربستان و برخی دیگر از کشورهای عربی. ۳- بعد از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی و به‌ویژه بعد از حوادث ۱۱ سپتامبر سال ۲۰۰۰ دولت آمریکا همه تلاش خود را برای تأثیرگذاری در منطقه آسیای مرکزی و قفقاز به کار گرفته است و در این میان با توجه به موقعیت استراتژیک جمهوری آذربایجان و همسایگی آن با جمهوری اسلامی ایران توجه ویژه‌ای به این جمهوری پیدا کرده است. ۴- در کنار نقش آمریکا در حمایت از جریان وهابیت و سلفی‌گری در سرزمین‌ها و مکان‌های مختلف، می‌توان به نقش رژیم صهیونیستی در حمایت از این جریان نیز اشاره کرد (اسدی کیا، ۱۳۹۵: ۶۸).

کشور ارمنستان:

فرصت‌ها

۱- توجه به مراکز تصمیم‌گیری داخل کشور به نقش ارمنستان در ترانزیت انرژی و کالا از ایران به اروپا و شکستن انحصار مسیر ترکیه. ۲- حضور مؤثر اقتصادی در ارمنستان به‌رغم تأکید نمایندگی جمهوری اسلامی ایران در ایروان در اجرای فعالیت‌های عمرانی و اقتصادی (شوکتی شیراز، ۱۳۹۱: ۶۱).

تهدیدات

۱- تمایل ارمنستان در پیوستن به نهادهای اروپایی مانند شورای اروپا در کنفرانس همکاری و امنیت اروپا ۲- وابستگی شدید اقتصادی به خارج از مرزها، به تدریج سیاست خارجی ارمنستان

را تحت تأثیر غرب، روسیه و ترکیه قرار خواهد داد که با منافع جمهوری اسلامی منافات دارد. ۳- نفوذ روزافزون اقتصاد ترکیه در ارمنستان از موانع اهداف راهبردی جمهوری اسلامی ایران در ارمنستان محسوب می‌شود (فلاح، ۱۳۹۰: ۴۱).

کشور ترکمنستان

فرصت‌ها

۱- تقویت همکاری‌های دفاعی - امنیتی با کشور مذکور استفاده نماید در مقابله با تروریست‌ها
۲- امکان مبادلات تجاری و اقتصادی کشور ترکمنستان را فراهم نماید. ۳. دو کشور ایران و ترکمنستان به دلیل داشتن مرزهای طولانی در خشکی و دریا می‌توانند در شرایط ایجاد بحران همکاری‌های مرزی و دریایی برای فائق آمدن بر تهدیدات احتمالی، به‌ویژه در حوزه دریای خزر را افزایش دهند (نجات، ۱۳۹۴: ۵۳).

تهدیدات

۱- حضور تروریست‌ها در ترکمنستان باعث حضور پررنگ عناصر امنیتی، اطلاعاتی و فرهنگی عربستان سعودی، رژیم صهیونیستی و برخی کشورهای غربی در جوار مرزهای جمهوری اسلامی ایران و بهره‌برداری آن‌ها از برای ضربه زدن به جمهوری اسلامی ایران خواهد شد. ۲- هرگونه ناامنی در ترکمنستان به‌عنوان یک کشور همسایه می‌تواند امنیت ملی و به‌ویژه امنیت نظامی جمهوری اسلامی ایران را تحت تأثیر قرار دهد. ۳- رخنه کردن تروریست‌ها به این کشور احتمال پیوستن ترکمن‌های ایرانی در گروه‌های مذکور را دارد (منصوری، ۱۳۹۲: ۵۴).

کشور روسیه

فرصت‌ها

۱- تجربه ایران در زمینه تقریب مذاهب اسلامی الگوی مناسبی برای روسیه است. ۲- نفوذ و قدرت گرفتن گروه‌های سلفی و تکفیری تهدیدی مشترک علیه ج.ا.ا و روسیه است، لذا این مسئله زمینه‌ساز همکاری و تعامل دو کشور در حوزه‌های امنیتی، اطلاعاتی و نظامی دو کشور شده است. ۳- جمهوری اسلامی ایران و روسیه تجربه بسیار خوبی از مبارزه با گروه‌های سلفی در سوریه دارند که می‌تواند مبنایی جهت مقابله با تهدیدات مشترک در سایر نقاط و به‌ویژه در افغانستان قرار گیرد. ۴- ایران می‌تواند با گوشزد نمودن خطر تروریسم از ظرفیت روسیه و به‌ویژه در حوزه خرید تسلیحات، برای مقابله با گروه‌های سلفی در منطقه و به‌ویژه در دریای خزر استفاده نماید. ۵- همکاری‌های اطلاعاتی و امنیتی در حوزه مقابله با سلفی‌گری می‌تواند زمینه‌ساز همکاری‌های راهبردی دو کشور در درازمدت شود (همان: ۲۳).

تهدیدات

۱- بخش زیادی از عناصر گروه‌های تروریستی داعش، جبهه‌النصره، الشباب و انصار بیت‌المقدس که در سوریه و عراق حضور دارند از اتباع کشور روسیه می‌باشند. آن‌ها به دلیل همکاری‌های نظامی و امنیتی مسکو و تهران، به ج.ا. ایران به‌عنوان یک دشمن مشترک در کنار روسیه نگاه می‌کنند. ۲- بروز هرگونه ناامنی از ناحیه تروریست‌ها در کشور روسیه به‌عنوان یکی از همسایگان مهم ج.ا. ایران می‌تواند اثرات سوء بر امنیت ملی و نظامی ج.ا. ایران داشته باشد. ۳- یکی از مسیرهای بازگشت تروریست‌ها از سوریه و عراق به روسیه کشورهای حوزه قفقاز و دریای خزر است. ۴. هرگونه قدرت‌گیری و نفوذ گروه‌های سلفی تکفیری در روسیه می‌تواند باعث ضعف و حتی از بین رفتن اقلیت شیعه در این کشور شود (سانی‌نیا، ۱۳۹۵، ۵۶).

کشور قزاقستان

فرصت‌ها

۱- ج.ا. ایران با توجه به مناسبات نسبتاً خوب با کشور قزاقستان و هم‌چنین تجربه مقابله با گروه‌های تروریستی در سوریه و عراق می‌تواند روابط دوجانبه را تقویت دهد. ۲- امکان توافق بر سر همکاری و تعامل اطلاعاتی و نظامی ج.ا. ایران با قزاقستان بر سر مقابله با هرگونه تهدید از ناحیه تروریست‌ها وجود دارد (آقاجانی، ۱۳۹۱: ۱۴).

تهدیدات

۱- هرگونه ناامنی در کشور قزاقستان می‌تواند امنیت ملی و نظامی ج.ا.ا در حوزه خزر را تحت تأثیر قرار دهد. ۲- هرگونه ناامنی در قزاقستان می‌تواند منافع ملی کشورمان را در روابط سیاسی، اقتصادی و فرهنگی و مسیرهای ریلی ج.ا.ا به کشور چین تحت تأثیر قرار دهد (اسدی‌کیا، ۱۳۹۵: ۱۴).

کشورهای جنوب جمهوری اسلامی ایران

کشور امارات متحده عربی

فرصت‌ها

۱- شیعیان امارات و فرهنگ و دین این کشور. ۲- کمبود نیروی انسانی کارآمد. ۳- وابستگی کشور امارات به تنگه هرمز. ۴- مشکلات طبیعی و صنعت گردشگری (امیرخانی، ۱۳۹۷: ۳۵).

تهدیدات

۱- احداث جزایر مصنوعی ۲- ساز جدایی و تفرقه و ارتباط آشکار با رژیم صهیونیستی ۳- همکاری با قدرت‌های جهانی ۴- ساختار فرماندهی و نیروهای مسلح ۵- پیمان‌های نظامی امارات (همان: ۴۰).

کشور بحرین

فرصت‌ها

- ۱- موقعیت مجمع‌الجزایری و سوق‌الجیشی ۲- اکثریت جمعیت ۹۱ درصدی شیعیان ۳- موقعیت مناسب جهانگردی و توریستی. (همان: ۵۸)

تهدیدات

- ۱- تداوم وابستگی رژیم بحرین به غرب و عربستان سعودی ۲- شاخص نظام سیاسی ۳- سیاست خارجی و وضعیت نظامی - امنیتی ۴- وجود دو پایگاه نظامی امریکا ۵- گسترش سلفی‌گری (همان: ۵۷).

کشور کویت

فرصت‌ها

- ۱- ماهیت غیراستبدادی حکومت کویت ایجاب می‌کند که از جمعیت لیبرال و شیعه جهت مهار سلفی‌های افراطی در داخل استفاده کند. ۲- جمعیت ۳۰ تا ۳۵ درصدی شیعیان در کویت برای مقابله با سلفی‌های تکفیری ظرفیت خوبی به حساب می‌آید. ۴- در میان شش کشور شورای همکاری خلیج فارس کویت نزدیک‌ترین مرز آبی را با ایران دارد. (آقا محمدی، ۱۳۹۸، ۱۸).

تهدیدات

۱. حضور بدوی‌های سعودی به کویت (۱۹۶۰-۱۹۸۰) از عربستان که بعداً طرفدار و حامی آل صباح حاکم کویت شدند. ۲- نفوذ سلفی‌ها در سازمان‌های کارگری و اتحادیه‌های دانشجویی کشور کویت. ۳- سلفی‌های کویت جایگاه ویژه‌ای در فعالیت‌های تروریستی این جریان در عرصه بین‌المللی دارند. ۴- سلفی‌ها از بیشترین آزادی در این شیخ‌نشین بهره می‌برند و در کنار عربستان از اصلی‌ترین حامیان مالی جریان تکفیری - سلفی محسوب می‌شوند. ۵- ارتباط محکم و قوی بین علمای سعودی (سلفی‌ها با علمای کویتی (سلفی‌ها) که باعث ایجاد سلفی‌گری در کشور کویت شده) ۶- حضور نیروهای فرا منطقه‌ای در کویت (امیرخانی، ۱۳۹۷، ۸).

کشور قطر

فرصت‌ها

- ۱- سیاست تنش‌زدایی حاکمان کشور قطر با همسایگان ۲- قطر کشوری اسلامی است و روابط نسبتاً بهتری نسبت به دیگر کشورهای عضو از سازمان کنفرانس کشورهای عربی در

جنوب خلیج فارس با ایران دارد. ۳- نقش آفرینی فعال کشور قطر در تحولات منطقه‌ای ۴- وجود منافع مشترک اقتصادی کشور قطر با ج. ا. ا. (همان: ۱۸).

تهدیدات

۱- بین علمای وهابی قطر و علمای عربستان پیوندهای دیرینه‌ای وجود دارد. ۲- وجود پایگاه عملیاتی گروه‌های تروریستی در قطر ۳- وجود شبکه رسانه‌ای (الجزیره) قوی و تأثیرگذار منطقه‌ای در این کشور ۴- عضویت و هم‌راستایی با سیاست‌های شورای همکاری خلیج فارس علیه ایران، سرمایه‌گذارهای نظامی و خریدهای تسلیحاتی، تلاش به منظور عادی‌سازی روابط با رژیم صهیونیستی و... تأثیرات مستقیمی بر امنیت ملی کشور ایران دارد. (همان: ۱۶).

کشور عربستان

فرصت‌ها

۱- استفاده از ظرفیت‌های جهان اسلام به منظور مقابله با جریان تکفیر. ۲- وجود تهدیدات و دشمن مشترک. ۳- استفاده از نخبگان اهل سنت که در اثر اقدامات جریان‌های تکفیری، بستر و پایگاه اجتماعی خود را ز دست داده‌اند. ۴- استفاده از جریان‌های اهل سنت متعادل که همراه هستند (امیرخانی، ۱۳۹۷: ۱۱۶).

تهدیدات

۱- جنگ نیابتی علیه تمامیت ارضی کشورهای اسلامی برابر ایده جریان تکفیر ۲- تضعیف جبهه مقاومت ضد صهیونیستی ۳- وجود سرویس‌های اطلاعاتی هدایت‌گر خارجی ۴- رواج ناامنی تشنج‌زا ۵- غافل شدن از تحرکات رژیم صهیونیستی ۶- فراهم آوردن زمینه حضور نیروهای فرا منطقه‌ای در کشورهای اسلامی ۷- تقویت و تحکیم رژیم‌های مرتجع و لائیک جهت مبارزه با اسلام‌گرایی ۸- تخریب اماکن مقدس و دینی و تاریخی ۹- ایجاد گسست‌های عقیدتی و بینشی و تبدیل آن به منازعات و شکاف‌های فعال و متراکم اجتماعی و سیاسی ۱۰- به وجود آمدن فضای بیشتری برای قدرت‌یابی احزاب و گروه‌های رادیکال ۱۱- ایجاد شکاف در جهان اسلام (همان: ۱۱۹).

کشور عمان

فرصت‌ها

۱- در سطح بین‌المللی مهم‌ترین استراتژی عمان، راهبرد تقویت توان دفاعی این کشور جهت مقابله با احتمال نفوذ و سلطه القاعده و داعش در این کشور می‌رود. ۲- عمان کشوری پیشرو و مسلمان در جلوگیری از رادیکالیسم است. ۳- تحرکات خطرناک عربستان در شرق یمن که هم‌مرز کشور عمان است، از مقدمه‌چینی‌هایی برای ایجاد یک مرکز سلفی و ایجاد کانونی

تکفیری در مرزهای عمان حکایت دارد. ۴- با توجه به اصل میانه‌روی و اعتدال در مذهب اباضی کشور عمان، امکان گرایش علمای دینی عمان به سلفی‌گری و اقدامات آن‌ها بعید به نظر می‌رسد. ۵- کشور عمان به دلیل حضور جمعیت شیعیان اسماعیلیه و مهاجران ایرانی بلوچ و ارتباطات تاریخی با ایرانیان، هویتی غیرمتعارض با شیعیان از جمله ایران دارد (آقامحمدی، ۱۳۹۸: ۴۷).

تهدیدات

۱- وابستگی اقتصادی، نظامی کشور عمان به آمریکا و فشار کشورهای عربی از جمله عربستان، همچنین با توجه به اصل منفعت‌گرایی در سیاست بین‌الملل و سیاست خارجی کشور عمان، امکان تغییر رویکرد در قبال حمایت از گروه‌های تکفیری را دارد. ۲- سیاست پرهیز و کناره‌گیری از کشمکش‌های مذهبی منطقه ناشی از حاکمیت حاضر (خاندان سلطان قابوس) است، لذا هرگونه تغییر در حاکمیت و با توجه به گرایشات عربی و مذهبی، امکان تغییر در سیاست جاری وجود دارد (امیرخانی، ۱۳۹۷: ۳۳).

دلایل مخالفت ایران با گروه‌های سلفی

الف: اولین و مهم‌ترین علت مخالفت صریح و قاطع ایران علیه گروه‌های سلفی و تکفیری، مخالفت با چهره‌سازی خشن از اسلام ناب است. پروژۀ شیعه‌هراسی و اسلام‌هراسی که توسط رقبای منطقه‌ای ایران پیگیری می‌شود به‌منظور ضربه زدن و جلوگیری از هرچه بیشتر قدرتمند شدن ایران در منطقه و جهان است.

ب: دومین علت مخالفت ج.ا.ا اقدامات ضد انسانی و ضد حقوق بشری این گروه‌ها است. این گروه با سلاح قتل، غارت و ترور و وحشت جای کوچک‌ترین دفاع را برای وجدان‌های کوچک بشری نگذاشته و ایران هرگونه جنایت علیه انسانیت را محکوم می‌کند.

ج: سومین عامل را می‌توان در این‌که ایران نیک می‌داند کسب هرگونه موفقیت توسط گروه‌های سلفی در کشورهایی که از متحدان استراتژیک ایران هستند به‌منزله تضعیف محور مقاومت و ج.ا.ا در منطقه خواهد بود.

د: شکاف «سنی - شیعه» را در برابر شکاف «اسلام و غرب» تقویت می‌کند. از این منظر، رویکرد سلفی‌گری در تلاقی با جهت‌گیری قدرت‌های غربی - صهیونیستی قرار می‌گیرد که به‌جای خط‌مشی «وحدت‌گرایانه»، اختلاف و واگرایی را توسعه می‌دهد.

ه: در صورت اوج گرفتن این شکاف، احتمالاً منافع مشترکی بین ایران و آمریکا در منطقه ایجاد می‌شود که ممکن است دو طرف را به همکاری پیرامون این منفعت مشترک ترغیب نماید. در این صورت، رمز ترسیم‌شده میان جمهوری اسلامی و آمریکا به‌ویژه در تحلیل عوامانه مخدوش

می‌شود که بیش از هر چیز دیگری به منزله تضعیف شأن ایدئولوژیک جمهوری اسلامی در بعد منطقه‌ای است (ترکاشوند، ۱۳۹۷: ۴۳).

پیشینه‌های پژوهش

جدول (۱) ارزیابی هر راهبرد با توجه به گزینه ایده‌آل مثبت و یا منفی

عنوان پژوهش	اهداف	نتیجه پژوهش	روش‌شناسی‌ها	نویسنده و محل اجرای آن
نقش عوامل ژئوپلیتیک، در شکل‌گیری تهدیدات نظامی گروه‌های مسلح غیردولتی تارشری در منطقه غرب آسیا.	شناخت و تبیین نقش عوامل و چالش‌های ژئوپلیتیکی، بر شکل‌گیری گروه‌های تارشری - تکفیری در منطقه غرب آسیا	گروه‌های تارشری - تکفیری محصول اندیشه‌های تکفیری است که در پی منازعات فرقه‌ای هدایت‌شده بازیگران منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای شکل گرفته است. بنیادگرایی دینی با ارائه قرائت‌های افراطی ناقص برگرفته از ایدئولوژی این تیمیه، ریشه‌های شکل‌گیری گروه‌های تارشری - تکفیری است. جریان‌های افراطی تارشری - تکفیری به بازیگران کلیدی در سطح منطقه جنوب غرب آسیا و جهان اسلام تبدیل شده‌اند. این جریان‌ها با تفسیرهای خود از آموزه‌های اسلامی، چهره‌ای خشن و وحشیانه از اسلام نشان می‌دهند حمایت آمریکا و عربستان عامل ژئوپلیتیکی مذهب، خلأ مقبولیت و مشروعیت و ضعف دولت‌های مرکزی از دیگر عوامل مؤثر در شکل‌گیری گروه‌های تارشری - تکفیری در عراق و سوریه بوده است.	از نظر روش تحقیق اکتشافی و از نظر هدف کاربردی و توسعه‌ای است؛ و به صورت توصیفی بیان شده است.	عبدالملکی، جواد، (۱۳۹۹)، نقش عوامل ژئوپلیتیک، در شکل‌گیری تهدیدات نظامی گروه‌های مسلح غیردولتی تارشری در منطقه غرب آسیا، پایان‌نامه دافوس آجا.
راهبردهای دفاعی جمهوری اسلامی ایران برای مقابله با جریان‌های تکفیری	تبیین راهبردهای دفاعی جمهوری اسلامی ایران برای مقابله با جریان‌های تکفیری	با توجه به تهدیدهای جریان‌های سلفی‌گری چنانچه از نقاط قوت داخلی برای بهره‌مندی از فرصت‌های بیرون استفاده نکنیم تهدیدهای این جریان‌ها برای محیط امنیتی جمهوری اسلامی ایران چالش آفرین بوده و آسیب‌های	از نظر روش تحقیق اکتشافی و از نظر هدف کاربردی و توسعه‌ای است؛ و به صورت توصیفی بیان شده است.	رستمی، اکبر و همکاران، (۱۳۹۵)، راهبردهای دفاعی جمهوری اسلامی ایران برای مقابله با جریان‌های تکفیری، فصلنامه

عنوان پژوهش	اهداف	نتیجه پژوهش	روش‌شناسی‌ها	نویسنده و محل اجرای آن
		جدی و جبران‌ناپذیری را تحمیل خواهند نمود، بنابراین در تدوین راهبرد باید ضمن تقویت نقاط قوت برای مقابله با تهدیدهای این جریان‌ها راهبردهای مناسب ناحیه‌های دیگر مورد نظر بوده و تدوین شود.		مدیریت و پژوهش‌های دفاعی دافوس آجا
داعش پیوند سلفیت تکفیری و بعثی‌گرایی	تبیین مخاطرات امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران	سلفی‌های تکفیری و بازماندگان حزب بعث نجات خود را در احیای خلافت در عراق و سوریه - که مهد خلافت‌های پیشین بوده‌اند - یافته‌اند و در این زمینه، با یادآوری دوران برتری اعراب، در فهرستی از انگیزه‌ها و اهداف مشترک در عراق به توافق رسیدند و بر اساس این اهداف و انگیزه‌های مشترک توانستند بخش‌های وسیعی از سرزمین‌های عراق و سوریه را اشغال کنند.	از نظر روش تحقیق اکتشافی و از نظر هدف کاربردی و توسعه‌ای است؛ و به صورت توصیفی بیان شده است.	سیدحسام الدین زمانی و بهادر امینیان، (۱۳۹۳)، داعش پیوند سلفیت تکفیری و بعثی‌گرایی، فصلنامه آفاق امنیت، سال هفتم، شماره بیست و سوم

نقاط اشتراک این تحقیق با پیشینه

در پیشینه‌ها، بر این موضوع که جهان با تهدیدات نوپدید روبرو بوده و کشورها از جمله جمهوری اسلامی ایران هر یک به‌زعم خود نگران تأمین امنیت و همچنین حفاظت از منافع ملی خود بوده و تقویت ساختار دفاعی و نحوه مبارزه با تهدیدات نوپدید و به‌ویژه مقابله با تکفیری‌ها را در دستور کار خود قرار داده‌اند را می‌توان از نقاط اشتراک این تحقیق با پیشینه دانست.

نقاط افتراق این تحقیق با پیشینه

- ۱- در پژوهش‌های انجام‌شده که در اینجا صرفاً به برخی از آن‌ها اشاره شده است تحقیقاتی که انطباق کامل با موضوع پژوهش داشته باشند یافت نشد.
- ۲- با توجه به نوپا بودن حوزه تهدیدات نوپدید، اکثر مراکز علمی و همچنین محققین غیرنظامی اقدام به انجام مطالعات و تحقیقات مختلف و پراکنده‌ای نموده‌اند و تاکنون به یک جمع‌بندی در خصوص تعریف و تقسیم‌بندی جامع انواع تهدیدات نوپدید نرسیده‌اند تا بتوان

مبتنی بر آن‌ها شناخت مناسبی از تهدیدات نوپدید و ماهیت آن‌ها به دست آورد؛ و راهبرد مناسب دفاع منطقه‌ای را تدوین نمود.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف در زمره تحقیقات کاربردی - توسعه‌ای دسته‌بندی می‌گردد و روش تحقیق توصیفی، از نوع موردی-زمینه‌ای می‌باشد.

جامعه آماری این تحقیق شامل خبرگان، صاحب‌نظران، فرماندهان، مدیران و اساتید دانشگاه‌های کشوری و لشکری است که دارای صفات و ویژگی‌های مشترک به شرح زیر باشند.

(۱) مشاغل سازمانی سرلشگری به بالا

(۲) دارای حداقل ۲۵ سال تجربه خدمتی

(۳) مدرک کارشناسی ارشد و دکتری

(۴) آشنا به مباحث علمی و عملی حوزه تهدیدات نوپدید مبتنی بر سلفی‌گری

با توجه به این‌که کلیه نفراتی که در جامعه آماری قرار دارند در مشاغل فرماندهی و مدیریتی مرتبط با موضوع تحقیق در ۵ سال گذشته شامل خبرگان، صاحب‌نظران، فرماندهان، مدیران و اساتید دانشگاه‌های کشوری و لشکری است که از صلاحیت و ویژگی‌های لازم برای انجام مصاحبه برخوردارند. کل جامعه آماری تعداد ۹۵ نفر می‌باشد، به دلیل محدود بودن جامعه آماری در روش کمی کلیه جامعه آماری به صورت هدفمند و تمام شمار در نظر گرفته شده است و در روش کیفی تا مرحله اشباع نظری به روش گلوله برفی انجام شده است.

در این پژوهش محقق با تمرکز بر مطالعه منابع، مصاحبه با صاحب‌نظران، پرسشنامه و روش جمع‌آوری اطلاعات کتابخانه‌ای بهره‌جسته و با استفاده از روش آمیخته و ترکیب اطلاعات جمع‌آوری شده با نظریه صاحب‌نظران نسبت به تبیین موارد مورد نظر اقدام نموده است. روایی این پژوهش با مراجعه و تأیید اساتید راهنما همچنین پایایی آن با استفاده از ضریب آلفای کرون باخ انجام شده است.

برای انجام هر تحقیقی از دو نوع داده می‌توان استفاده کرد. داده‌های اولیه و داده‌های ثانویه^۱. داده‌های اولیه: در این پژوهش برای جمع‌آوری اطلاعات مربوط به مبانی نظری و اطلاعات مربوط به تدوین راهبرد و همچنین تهدیدات نوپدید مبتنی بر سلفی‌گری از مطالعات کتابخانه‌ای، بررسی اسناد، مدارک، کتاب‌ها، مقالات، گزارش‌ها و جستجوی اینترنتی استفاده شد.

۲. داده‌های ثانویه: در این تحقیق برای جمع‌آوری اطلاعات اولیه (وضعیت موجود) از پرسش‌نامه استفاده شد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

هدف اصلی تحقیق، تدوین راهبردهای نظامی جمهوری اسلامی ایران در دفاع منطقه‌ای برای مقابله با تهدیدهای نوپدید مبتنی بر سلفی‌گری؛ و اهداف فرعی تحقیق به شرح ذیل متناظر با سؤالات تحقیق می‌باشند.

تبیین تهدیدهای جمهوری اسلامی ایران در دفاع منطقه‌ای برای مقابله با سلفی‌گری
 تبیین فرصت‌های جمهوری اسلامی ایران در دفاع منطقه‌ای برای مقابله با سلفی‌گری
 تبیین نقاط ضعف جمهوری اسلامی ایران در دفاع منطقه‌ای برای مقابله با سلفی‌گری
 تبیین نقاط قوت جمهوری اسلامی ایران در دفاع منطقه‌ای برای مقابله با سلفی‌گری
 بر اساس جمع‌آوری پاسخ‌ها، تجزیه و تحلیل توصیفی عوامل داخلی و خارجی را با استفاده از ابزار SWOT (نقاط قوت، ضعف، فرصت، تهدید) تفکیک گردیده و میانگین، واریانس و ضریب پراکندگی بررسی و وزن موجود، وزن نسبی و امتیاز وزن‌ها در نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید در عوامل داخلی و خارجی تجزیه و تحلیل گردید که در نهایت جمع امتیازدهی وزن‌ها به صورت تفکیک شده به شرح زیر است.

جدول (۲) جمع امتیاز وزن‌های SWOT

۸۰۹۹.۲	قوت
۴۹۴۸.۰	ضعف
۲۳۲۰.۲	فرصت
۸۵۲۵.۰	تهدید

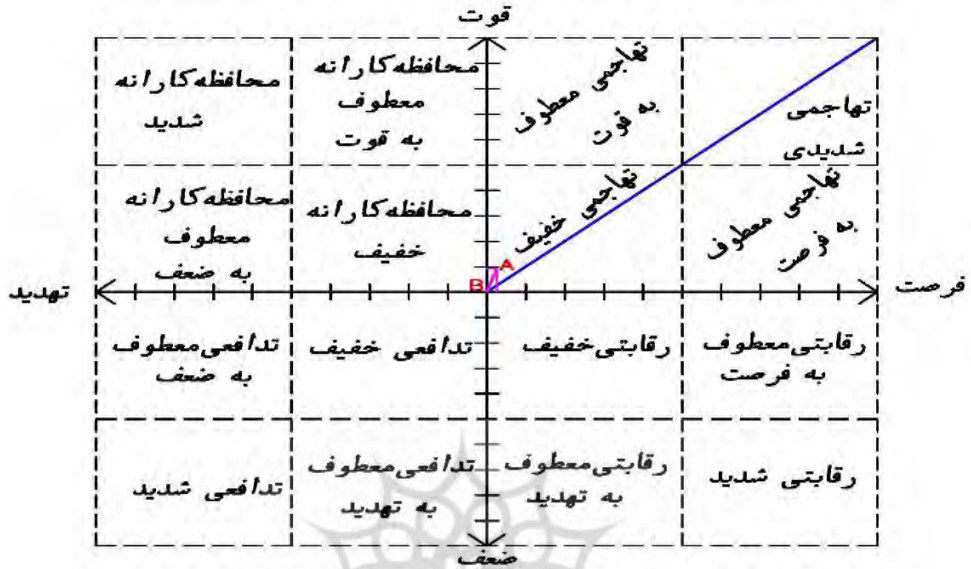
جدول (۳) تفکیک امتیازدهی وزن‌ها در عوامل داخلی و خارجی

ردیف	عوامل	نقاط قوت	نقاط ضعف	نقاط فرصت	نقاط تهدید
۱	داخلی	قوت حاکم است $3 > 3.23$			-
۲	خارجی			فرصت حاکم است $3 > 3.08$	

در این شرایط اگر چهار گروه قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها را طوری بر روی محورهای مختصات قرار دهیم که فرصت‌ها y مثبت، تهدیدها y منفی، قوت‌ها x مثبت و ضعف‌ها x منفی در نظر گرفته شوند، جمع جبری x ها طول یک نقطه و جمع جبری y ها عرض همان نقطه را نشان می‌دهد. همچنین نقطه مطلوب در این دستگاه مختصات، بردار به طول $\sqrt{2 \times 5^2}$ با زاویه 7.071068 درجه است و هدف مشخص کردن زاویه بین این دو بردار است تا با اختصاص امکانات لازم از وضع موجود به وضع مطلوب برسیم.

حال به سراغ موقعیت راهبردی بر روی محور مختصات و تحلیل شکاف، با توجه به ماتریس EFE & IFE می‌رویم و نمره وزن‌های ضعف‌ها را از نمره موزون قوت‌ها کسر نمود که عدد

حاصل را بانام A نام گذاری شده و نمره موزون تهدیدات را از نمره موزون فرصت ها کسر نموده و بانام B نام گذاری می کنیم که این دو عدد مختصات نقطه ای است که موقعیت وضع موجود را روی محور مختصات نشان می دهد (A، B).

نمودار (۱) مشخصات منطقه راهبردی دفاع منطقه ای برای مقابله با تهدیدهای نوپدید

بنابراین بردار وضع موجود دارای طول ۰/۳۱۶۱ و اختلاف زاویه ۲۹/۴۷ تا ۴۵ درجه است. حال می بایست امکانات را به شرایط مطلوب برسانیم. وضعیت فعلی عملکرد دفاع منطقه ای برای مقابله با تهدیدهای نوپدید صورت گرفته در حالت تهاجمی خفیف بوده و نشان دهنده این است که؛ نیاز است با حداکثر استفاده از فرصت های محیطی و با اتکا به نقاط قوت برای مقابله با تهدیدات نوپدید محیطی را با استفاده از نقاط قوت خود و بهبود وضعیت فعلی عملکرد دفاع منطقه ای اقدام نمود. پس از معین شدن رویکرد و جهت حرکت راهبرد سازمان از طریق ماتریس SPACE، زمان پیشنهاد و انتخاب گزینه های راهبرد فرامی رسد که در جداول زیر مشاهده می شود.

جدول (۴) راهبردهای تهاجمی SO و عوامل ذی مدخل

عوامل مرتبط	شرح راهبرد	ردیف
(O1 و S1)	استفاده از همراهی گروه های مقاومت با ج.ا.ا و تقویت حضور اطلاعاتی در کشورهای همسایه	۱
(O2 و S13 و S14)	توجه به باور کشورهای همسایه به قدرت برتر نظامی ایران در منطقه و تقویت و هدایت گروه های مقاومت علیه تهدیدات تکفیری	۲
(S4 و O7)	بهره بردن از گروه های جهادی مبارز همسو با ج.ا.ا مثل حزب الله، حماس، حشدالشعبی	۳

ردیف	شرح راهبرد	عوامل مرتبط
	و... در جهت آشنایی به تهدیدات و خباثت سلفیان	

جدول (۵) راهبردهای تدافعی St و عوامل ذی‌مدخل

ردیف	شرح راهبرد	عوامل مرتبط
۱	جلوگیری از گسترش گروه‌های تروریستی، تکفیری با حضور اطلاعاتی در کشورهای همسایه و استفاده از آشنایی نسبت به تهدیدات سلفیان و هدایت گروه‌های مقاومت علیه این تهدیدات	S1 و S4 و S13 و T2
۲	مقابله با تفرقه بین کشورهای اسلامی منطقه با بهره بردن از اقتدار فرماندهی معظم کل قوا در رأس امور و حضور اطلاعاتی ج.ا.ا در کشورهای همسایه	S1 و S24 و T8
۳	مقابله با قدرت تهاجم عملیات روانی دشمن با استفاده از اطاعت‌پذیری و ولایت مداری کارکنان و فرماندهان و تقویت گروه‌های مقاومت	S14 و S28 و T9
۴	مقابله با همراهی برخی سران منطقه با سلفیان و پشتیبانی سازمان اطلاعات آن‌ها در پذیرش و آموزش این گروه‌ها با حضور اطلاعاتی در این کشورها و هدایت گروه‌های مقاومت علیه تهدیدات تکفیری	S1 و S13 و T4 و T11
۵	مقابله با حضور رژیم صهیونیستی در منطقه و عادی‌سازی روابط با کشورهای عربی و پشتیبانی شدید مالی و ایدئولوژی سلفی‌گری این کشورها با استفاده از توان گروه‌های مقاومت از نظر پشتیبانی مالی و آموزش‌های دینی و تقویت توان موشکی و توان پهپادی جمهوری اسلامی ایران	S14 و S18 و S19 و T3 و T10

جدول (۶) راهبردهای تدافعی tw و عوامل ذی‌مدخل

ردیف	شرح راهبرد	عوامل مرتبط
۱	تقویت تبلیغات فرهنگی و رسانه‌ها به‌منظور مقابله با قدرت تهاجم عملیات روانی دشمن	W14 و T9
۲	بهبود وضعیت اقتصادی و کمبود اعتبار لازم برای مبارزه با سلفی‌گری به‌منظور جلوگیری از گسترش گروه‌های تروریستی، تکفیری در کشورهای همسایه و قدرت تهاجم عملیات روانی دشمن	W15 و T2 و T9
۳	تأسیس مرکز آموزش مبارزه با تروریسم و سلفی‌گری و ایجاد هماهنگی‌های اطلاعاتی برای مقابله با گسترش این گروه‌ها در کشورهای همسایه	W3 و W12 و T2

جدول (۷) راهبردهای تدافعی wo و عوامل ذی‌مدخل

ردیف	شرح راهبرد	عوامل مرتبط
۱	استفاده از ائتلاف مقاومت (ایران، عراق، سوریه، یمن، لبنان) در جهت رفع تحریم‌های اقتصادی ایران	W2 و O8
۲	ایجاد مرکز آموزش مبارزه با تروریسم و سلفی‌گری با استفاده از ائتلاف ضد سلفی‌گری و انسجام محور مقاومت و تشکیل نیروهای مردمی در کشورهای عراق، سوریه، لبنان، یمن و فلسطین و...	O12 و O10 و W3

ردیف	شرح راهبرد	عوامل مرتبط
۳	ایجاد هماهنگی‌های اطلاعاتی در اقدام علیه گروه‌های سلفی با همراهی گروه‌های مقاومت و گروه‌های جهادی مبارز و استفاده از ائتلاف مقاومت	O1 و O7 و O8 و W12
۴	برطرف کردن ضعف اقتصادی و کمبود اعتبار لازم برای مبارزه با سلفی‌گری با استفاده از انسجام محور مقاومت و تشکیل نیروهای مردمی در کشورهای عراق، سوریه، لبنان، یمن و فلسطین و... و تبادل زور	O6 و O12 و W15
۵	تقویت تبلیغات فرهنگی و رسانه‌ها در مقابل عملیات روانی دشمن با استفاده از همراهی گروه‌های مقاومت و باور کشورهای همسایه به قدرت برتر ایران در منطقه	O1 و O2 و W14

به‌منظور اهداف بلندمدت و فرازهای چشم‌انداز سازمان و رویکرد راهبردی غالب می‌بایست تمامی راهبردهای SO، TW، ST و WO بهبودیافته در اهداف کیفی، به حداقل رساندن زیان‌های ناشی از تهدیدها و نقاط ضعف (WT) در استفاده از فرصت‌ها با استفاده از نقاط قوت (SO) به‌عنوان یک راهبرد ترکیبی بهبودیافته (SWOT) تحلیل‌شده و هم‌چنین استفاده از مزیت‌هایی که برای جبران نقاط ضعف در فرصت‌ها نهفته است (WO) استفاده از نقاط قوت برای جلوگیری از تهدیدها (ST) به‌عنوان استفاده از راهبرد ترکیبی بهبودیافته (SWOT) موردبررسی می‌گردد که در تدوین کلی این عوامل در جدول ۸-۵ شرح داده شده است.

جدول (۸) راهبردهای تدافعی swot بهبودیافته

ردیف	نماد	شرح راهبرد	عوامل مرتبط
۱	A ₁	مقابله با گسترش گروه‌ها تروریستی در کشورهای همسایه با ایجاد هماهنگی‌های اطلاعاتی و بهره بردن از گروه‌های جهادی مبارز همسو با ج.ا.ا مثل حزب‌الله، حماس، حشدالشعبی و... و تأسیس مرکز آموزش مبارزه با تروریسم و سلفی‌گری در جهت آشنایی به تهدیدات و خبایث سلفیان	S4 و W3 و O7 و W12 و T2
۲	A ₂	جلوگیری از گسترش گروه‌های تروریستی، تکفیری در کشورهای همسایه و قدرت تهاجم عملیات روانی دشمن با بهبود وضعیت اقتصادی و کمبود اعتبار لازم برای مبارزه با سلفی‌گری و توجه به باور کشورهای همسایه به قدرت برتر نظامی ایران در منطقه و تقویت و هدایت گروه‌های مقاومت علیه تهدیدات تکفیری	S13 و S14 و O2 و W15 و T9 و T2
۳	A ₃	جلوگیری از گسترش گروه‌های تروریستی، تکفیری و درنهایت اقدام علیه گروه‌های سلفی با حضور اطلاعاتی در کشورهای همسایه، ایجاد هماهنگی‌های اطلاعاتی و استفاده از آشنایی نسبت به تهدیدات سلفیان و هدایت و همراهی گروه‌های مقاومت و گروه‌های جهادی مبارز و استفاده از ائتلاف مقاومت علیه تهدیدات	S1 و S4 و W12 و S13 و O1 و O7 و T2 و O8
۴	A ₄	استفاده از همراهی گروه‌های مقاومت و تقویت این گروه‌ها و مقابله با قدرت تهاجم عملیات روانی دشمن با استفاده از باور کشورهای همسایه به قدرت برتر ایران در منطقه و استفاده از اطاعت‌پذیری و ولایت مداری کارکنان و فرماندهان و تقویت تبلیغات فرهنگی و رسانه‌ها در مقابل عملیات روانی دشمن	S14 و S28 و O1 و W14 و T9 و O2
۵	A ₅	مقابله با حضور رژیم صهیونیستی در منطقه و عادی‌سازی روابط با کشورهای عربی و پشتیبانی شدید مالی و ایدئولوژی سلفی‌گری این کشورها با استفاده از برطرف کردن	S14 و S18 و S19 و W15 و O6

عوامل مرتبط	شرح راهبرد	نماد	ردیف
O12 و T3 و T10	ضعف اقتصادی و کمبود اعتبار لازم برای مبارزه با سلفی‌گری و توان گروه‌های مقاومت از نظر پشتیبانی مالی و آموزش‌های دینی و تقویت توان موشکی و توان زهپادی جمهوری اسلامی ایران و استفاده از انسجام محور مقاومت و تشکیل نیروهای مردمی در کشورهای عراق، سوریه، لبنان، یمن و فلسطین و...		
S1 و S24 و O1 و W12 و O7 و O8 (T8)	مقابله با تفرقه بین کشورهای اسلامی منطقه و اقدام علیه گروه‌های سلفی با بهره بردن از اقتدار فرماندهی معظم کل قوا در رأس امور و حضور اطلاعاتی ج.ا.ا در کشورهای همسایه و با همراهی گروه‌های مقاومت و جهادی مبارز و ایجاد هماهنگی‌های اطلاعاتی و ائتلاف مقاومت	A ₆	۶

حال می‌بایست تمامی راهبردها را از راه حل ایدئال روش TOPSIS ماتریس تصمیمی ارزیابی کرد که در این ماتریس، شاخصی که دارای مطلوبیت به‌طور یکنواخت افزایشی (جنبه مثبت) شاخص سود و شاخصی که دارای مطلوبیت به‌طور یکنواخت کاهششی (جنبه منفی) است، شاخص هزینه است. علاوه بر این، هر نتیجه اظهار شده در ماتریس از اهمیت یکسانی (DM) تصمیم که پارامتری باشد لازم است کمی شود.

جدول (۹) ارزیابی هر راهبرد با توجه به گزینه ایدئال مثبت و یا منفی

راهبردها	معیارها			
	تهدید ⁻	فرصت ⁺	ضعف ⁻	قوت ⁺
A ₁	۳۷.۱	۷۶.۳	۸۴۵.۱	۲۶.۴
A ₂	۵۳.۱	۱۸.۴	۸۴.۱	۹۸۵.۳
A ₃	۳۷.۱	۹۳.۳	۶۴.۱	۲۹.۴
A ₄	۶۹.۱	۱۱.۴	۲۱.۲	۸۷۵.۳
A ₅	۶۴۵.۱	۲۱۵.۴	۸۴.۱	۹۴۷.۳
A ₆	۸۵.۱	۹۳.۳	۶۴.۱	۲۹.۴

جدول (۱۰) اهمیت وزن نسبی معیارها با توجه به تکنیک آنترویی

	تهدید ⁻	فرصت ⁺	ضعف ⁻	قوت ⁺
w _j	۹۹۹۴۹۰۱.۰	۹۹۷۰۸۷۴۵۸.۰	۹۹۹۵۵۰۶۸.۰	۹۹۶۶۳۹۹۰۱.۰
E _j	۰۰۰۵۰۹۹.۰	۰۰۲۹۱۲۵۴۲.۰	۰۰۴۴۹۳۲.۰	۰۰۳۳۶۰۰۹۹.۰
d _j	۰۷۰۵۰۸.۰	۴۰۲۷۲۷۲۹۳.۰	۰۶۲۱۳۰۷.۰	۴۶۴۶۲۴۰۰۵.۰

جدول (۱۱) محاسبه ماتریس نرمال شده

	تهدید ⁻	فرصت ⁺	ضعف ⁻	قوت ⁺
A ₁	۱۷۲۸۴۰۵.۰	۱۶۷۴۹۸۸۶۵.۰	۱۵۵۸۵۴۹۲.۰	۱۴۴۸۹۶۸۸.۰
A ₂	۱۶۱۶۸۳.۰	۱۶۷۰۴۴۹۳۹.۰	۱۷۳۲۶۴۲۵.۰	۱۶۱۸۱۹۱۴۳.۰
A ₃	۱۷۴۰۵۷۷.۰	۱۴۸۸۸۷۸۸.۰	۱۶۲۹۰۱۵۵.۰	۱۴۴۸۹۶۸۸.۰
A ₄	۱۵۷۲۱۹۹.۰	۲۰۰۶۳۵۴۹۷.۰	۱۷۰۲۶۲۶۹.۰	۱۷۸۷۴۱۴۰۷.۰

A ₅	۱۷۳۹۸۲۰۲۰	۱۷۴۷۱۵۰۳۰	۱۶۷۰۴۴۹۳۹۰	۱۶۰۱۴۱۲۰
A ₆	۱۹۵۶۶۳۶۷۰	۱۶۲۹۰۱۵۵۰	۱۴۸۸۸۷۸۸۰	۱۷۴۰۵۷۷۰

جدول (۱۲) محاسبه وزن‌های ماتریس نرمال شده

	تهدید ⁻	فرصت ⁺	ضعف ⁻	قوت ⁺
A ₁	۳۵۲۸۰۰۸۴۰	۳۸۱۴۵۹۴۰	۴۰۸۱۰۴۷۰	۴۲۲۹۸۵۰
A ₂	۳۹۴۰۰۳۸۶۰	۴۲۴۰۶۹۲۰	۴۰۶۹۹۸۷۲۰	۳۹۵۶۸۰
A ₃	۳۵۲۸۰۰۸۴۰	۳۹۸۷۰۶۲۰	۳۶۲۷۵۹۷۳۰	۴۲۵۹۶۴۰
A ₄	۴۳۵۲۰۶۸۸۰	۴۱۶۹۶۷۶۰	۴۸۸۸۴۰۸۶۰	۳۸۴۷۵۸۰
A ₅	۴۲۳۶۱۸۵۳۰	۴۲۷۶۲۰	۴۰۶۹۹۸۷۲۰	۳۹۱۹۰۷۰
A ₆	۴۷۶۴۰۹۹۰	۳۹۸۷۰۶۲۰	۳۶۲۷۵۹۷۳۰	۴۲۵۹۶۴۰

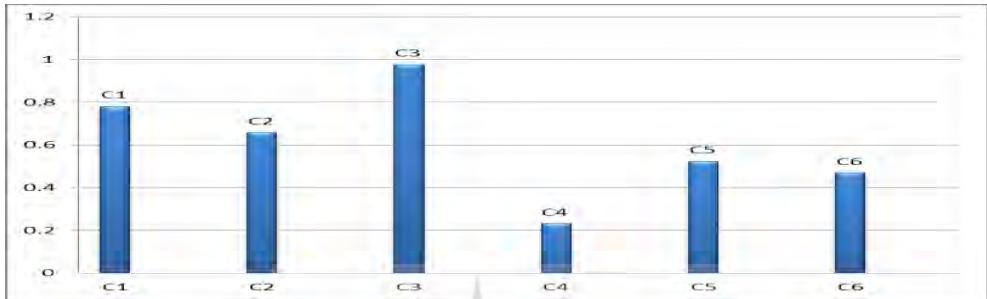
در قسمت پایانی محاسبه معیار تمایز و محاسبه میزان نزدیکی نسبی به پاسخ ایدئال است. از نظر هندسی، یک تقریب آن است که گزینه‌ای در نظر گرفته شود که مینیموم فاصله اقلیدسی را از راه‌حل ایدئال و هم‌زمان نیز دورترین فاصله از راه‌حل ایدئال منفی داشته باشد؛ اما گاهی گزینه انتخابی مینیموم فاصله از راه‌حل ایدئال دارد و از طرفی فاصله کوتاه‌تری از راه‌حل ایدئال منفی نسبت به سایر گزینه‌ها دارد. جدول زیر میزان فاصله اقلیدسی، ضریب نزدیکی و رتبه‌بندی را محاسبه کرده است.

جدول (۱۳) محاسبه فاصله اقلیدسی، ضریب نزدیکی و رتبه‌بندی

راهبردها	فاصله اقلیدسی		ضریب نزدیکی C _i	رتبه‌بندی
	S _i	S _i		
A ₁	۰۱۸۴۸۷۰	۰۶۶۰۵۲۰	۷۸۱۳۱۹۷۵۴۰	۲
A ₂	۰۲۶۲۴۰	۰۵۰۵۹۶۰	۶۵۸۴۹۵۳۷۰	۳
A ₃	۰۰۱۷۹۶۰	۰۷۶۷۲۳۰	۹۷۷۱۲۱۰۲۰	۱
A ₄	۰۶۳۶۶۵۰	۰۱۹۲۷۱۰	۲۳۲۳۵۷۰۳۲۰	۶
A ₅	۰۳۷۴۹۵۰	۰۴۱۱۸۹۰	۵۲۳۴۷۵۶۹۹۰	۴
A ₆	۰۵۷۴۶۰	۰۵۰۸۷۲۰	۴۶۹۵۹۳۷۹۸۰	۵

همان‌طور که در جدول بالا ضریب نزدیکی بررسی شد، حال می‌بایست نمودار میله‌ای ضرایب نزدیکی را ترسیم نمود که بالاترین رتبه را A₃ یعنی جلوگیری از گسترش گروه‌های تروریستی، تکفیری و در نهایت اقدام علیه گروه‌های سلفی با حضور اطلاعاتی در کشورهای همسایه، ایجاد

هماهنگی‌های اطلاعاتی و استفاده از آشنایی نسبت به تهدیدات سلفیان و هدایت و همراهی گروه‌های مقاومت و گروه‌های جهادی مبارز و استفاده از ائتلاف مقاومت علیه تهدیدات و کمترین رتبه موجود را A4 یعنی استفاده از همراهی گروه‌های مقاومت و تقویت این گروه‌ها و مقابله با قدرت تهاجم عملیات روانی دشمن با استفاده از باور کشورهای همسایه به قدرت برتر ایران در منطقه و استفاده از اطاعت‌پذیری و ولایت‌مداری کارکنان و فرماندهان و تقویت تبلیغات فرهنگی و رسانه‌ها در مقابل عملیات روانی دشمن به خود اختصاص داده است.

نمودار (۲) رتبه‌بندی ترتیب مطلوبیت

با توجه به نمودار (۲) می‌توان به نتیجه رسید که $C4 < C6 < C5 < C2 < C1 < C3$ یعنی ترتیب راهبردها شامل:

راهبرد ۳ < راهبرد ۱ < راهبرد ۲ < راهبرد ۵ < راهبرد ۶ < راهبرد ۴

نتایج شش اولویت راهبردها با نرم‌افزار TOPSIS و تکنیک رتبه‌بندی و محاسبه‌ی اوزان‌های نسبی عبارت است از:

اولویت اول: جلوگیری از گسترش گروه‌های تروریستی، تکفیری و درنهایت اقدام علیه گروه‌های سلفی با حضور اطلاعاتی در کشورهای همسایه، ایجاد هماهنگی‌های اطلاعاتی و استفاده از آشنایی نسبت به تهدیدات سلفیون و هدایت و همراهی گروه‌های مقاومت و گروه‌های جهادی مبارز و استفاده از ائتلاف مقاومت علیه تهدیدات

اولویت دوم: مقابله با گسترش گروه‌ها تروریستی در کشورهای همسایه با ایجاد هماهنگی‌های اطلاعاتی و بهره بردن از گروه‌های جهادی مبارز همسو با ج.ا.ا مثل حزب‌الله، حماس، حشدالشعبی و... و تأسیس مرکز آموزش مبارزه با تروریسم و سلفی‌گری در جهت آشنایی به تهدیدات و خباثت سلفیون

اولویت سوم: جلوگیری از گسترش گروه‌های تروریستی، تکفیری در کشورهای همسایه و قدرت تهاجم عملیات روانی دشمن با بهبود وضعیت اقتصادی و کمبود اعتبار لازم برای مبارزه با

سلفی‌گری و توجه به باور کشورهای همسایه به قدرت برتر نظامی ایران در منطقه و تقویت و هدایت گروه‌های مقاومت علیه تهدیدات تکفیری

اولویت چهارم: مقابله با حضور رژیم صهیونیستی در منطقه و عادی‌سازی روابط با کشورهای عربی و پشتیبانی شدید مالی و ایدئولوژی سلفی‌گری این کشورها با استفاده از برطرف کردن ضعف اقتصادی و کمبود اعتبار لازم برای مبارزه با سلفی‌گری و توان گروه‌های مقاومت از نظر پشتیبانی مالی و آموزش‌های دینی و تقویت توان موشکی و توان پهپادی جمهوری اسلامی ایران و استفاده از انسجام محور مقاومت و تشکیل نیروهای مردمی در کشورهای عراق، سوریه، لبنان، یمن و فلسطین و...

اولویت پنجم: مقابله با تفرقه بین کشورهای اسلامی منطقه و اقدام علیه گروه‌های سلفی با بهره بردن از اقتدار فرماندهی معظم کل قوا در رأس امور و حضور اطلاعاتی ج.ا.ا در کشورهای همسایه و با همراهی گروه‌های مقاومت و جهادی مبارز و ایجاد هماهنگی‌های اطلاعاتی و ائتلاف مقاومت

اولویت ششم: استفاده از همراهی گروه‌های مقاومت و تقویت این گروه‌ها و مقابله با قدرت تهاجم عملیات روانی دشمن با استفاده از باور کشورهای همسایه به قدرت برتر ایران در منطقه و استفاده از اطاعت‌پذیری و ولایت‌مداری کارکنان و فرماندهان و تقویت تبلیغات فرهنگی و رسانه‌ها در مقابل عملیات روانی دشمن.

حال که شش اولویت بااهمیت شناسایی شد، اولویت اول که جلوگیری از گسترش گروه‌های تروریستی، تکفیری و درنهایت اقدام علیه گروه‌های سلفی با حضور اطلاعاتی در کشورهای همسایه، ایجاد هماهنگی‌های اطلاعاتی و استفاده از آشنایی نسبت به تهدیدات سلفیون و هدایت و همراهی گروه‌های مقاومت و گروه‌های جهادی مبارز و استفاده از ائتلاف مقاومت علیه تهدیدات است.

نتیجه‌گیری

یکی از مهم‌ترین عوامل فتنه‌گری در جهان اسلام ظهور اندیشه سلفی‌گری است. این جریان به‌عنوان یک نظام اعتقادی - مذهبی مطلق‌گرای ویژه و عقبه اعتقادی - هویتی خاصی که دارد، با دوقطبی کردن جهان اسلام می‌تواند ضمن مخدوش کردن وحدت اسلامی با ایجاد منازعه مذهبی، ثبات و تعادل جوامع اسلامی را برهم زده و از این طریق امنیت کشورهای اسلامی را با چالش مواجه می‌کند. یکسری از گروه‌ها در گونه‌های مختلف سلفی (تکفیری، جهادی، تبلیغی و سیاسی) وجود دارند که بخشی از آن‌ها در حال حاضر در تقابل و

تهدیدی برای امنیت و منافع ملی و گروه‌های دیگر در تعامل با جمهوری اسلامی ایران هستند. بر این اساس لازم است راهبرد پردازان جمهوری اسلامی ایران از فرصت‌های این گروه‌ها با اتکا به نقاط قوت خودی برای دفع فتنه و تهدید دشمنان در جهان اسلام تلاش نمایند.

فرآیند نتیجه‌گیری با توجه به اطلاعات حاصل از مطالعه منابع، مصاحبه با صاحب‌نظران، اجرای پرسشنامه و تجزیه و تحلیل‌های انجام‌گرفته در فصل چهارم، صورت گرفته است. نتیجه‌گیری حاصل از تجزیه و تحلیل کیفی منابع مورد مطالعه و همچنین تجزیه و تحلیل کمی پرسشنامه‌ها برای هر یک از اهداف فرعی پژوهش به صورت مجزا ارائه شده و نهایتاً نتیجه‌گیری پیرامون هدف کلی پژوهش صورت گرفته است.

با استفاده از روش پیمایشی، مطالعات میدانی و توصیفی و همچنین شناسایی نقاط کلیدی و سپس تفکیک نقاط غیر کلیدی از نقاط کلیدی، نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای هر یک از عوامل را آنالیز و به شیوه (SWOT) راهبردهای مقابله با جریان‌های سلفی‌گری توسط نظام جمهوری اسلامی ایران را ارائه شد و سپس از تکنیک‌هایی شامل: SPACE, EFE & IFE, تکنیک ماتریس آنتروپی، اوزان دهی در نرم‌افزار TOPSIS و رتبه‌بندی، تدوین راهبردها را برای مقابله با تهدیدهای نوپدید با تأکید بر سلفی‌گری مورد بررسی قرار گرفت.

بر اساس نتایج به‌دست‌آمده وضعیت جمهوری اسلامی ایران در مواجهه با جریان‌های تکفیری، وضعیت فعلی عملکرد دفاع منطقه‌ای برای مقابله با تهدیدهای نوپدید مبتنی بر سلفی‌گری، نمودارها و محاسبات عدیده‌ای صورت گرفته که وضعیت موجود در حالت تهاجمی خفیف بوده و نشان‌دهنده این است که؛ نیاز است با حداکثر استفاده از فرصت‌های محیطی و با اتکا به نقاط قوت برای مقابله با تهدیدات نوپدید محیطی را با استفاده از نقاط قوت خود و بهبود وضعیت فعلی عملکرد دفاع منطقه‌ای اقدام نمود.

با توجه به اولویت‌بندی و رتبه‌بندی راهبردها، بااهمیت‌ترین راهبرد مطابق با مطلوبیت جامعه آماری، جلوگیری از گسترش گروه‌های تروریستی، تکفیری و درنهایت اقدام علیه گروه‌های سلفی با حضور اطلاعاتی در کشورهای همسایه، ایجاد هماهنگی‌های اطلاعاتی و استفاده از آشنایی نسبت به تهدیدات سلفیان و هدایت و همراهی گروه‌های مقاومت و گروه‌های جهادی مبارز و استفاده از ائتلاف مقاومت علیه تهدیدات است. بدون شک در شرایط کنونی ائتلاف‌سازی در منطقه آن‌هم با کشورهایی که تحت تأثیر و نفوذ آمریکا و صهیونیست‌ها هستند کار بسیار دشواری است، با این حال جمهوری اسلامی ایران می‌تواند در محیط غرب آسیا با تأکید بر نقاط اشتراک و بدون توجه به سازوکارهای کنش رقابتی و در سایه توجه به اجماع

علیه تهدیدات مشترک و با بهره‌برداری از ظرفیت ۱۵ کشور همسایه در راستای تدوین راهبردهای نظامی جمهوری اسلامی ایران برای مقابله با تهدیدات نوپدید مبتنی بر سلفی‌گری گام بردارد.

پیشنهادها

۱. معاونت طرح و برنامه و بودجه ستاد کل ن. م ضمن پیش‌بینی ساختار سازمان و تجهیزات متناسب با تهدیدهای نوپدید مبتنی بر سلفی‌گری، اقدام به اصلاح و بهبود روش‌های سازمانی ستاد کل ن. م و پرهیز از فعالیت‌های موازی در حوزه مقابله با تهدیدهای نوپدید مبتنی بر سلفی‌گری به منظور پاسخ سریع و مؤثر ایجاد نمایند.
۲. با توجه به افزایش و گسترش طیف تهدیدهای نوپدید مبتنی بر سلفی‌گری شایسته است که قرارگاه جنگ‌های نوپدید، معاونت‌های اطلاعات و عملیات ستاد کل ن. م با دقت نظر فراوان نسبت به رصد و تحلیل تهدیدهای نوپدید نظامی اقدام نمایند و تغییرات محیطی را همواره در مسیر برنامه‌ریزی، اجرا و ارزیابی راهبردهای مقابله با تهدیدهای نوپدید مبتنی بر سلفی‌گری لحاظ نمایند.
۳. معاونت طرح و برنامه و بودجه ارتش ج. ا. ا در مسیر عملیاتی نمودن راهبردهای ارائه‌شده در برابر تهدیدهای نوپدید نظامی، نسبت به اخذ و تخصیص بودجه و همچنین اختیارات قانونی کافی در راستای حفظ و تقویت مستمر آمادگی دفاعی همه‌جانبه در برابر تهدیدهای مذکور هماهنگی لازم را با مبادی ذی‌ربط به عمل آورند.
۴. قرارگاه جنگ‌های نوپدید، معاونت عملیات و معاونت تربیت و آموزش ستاد کل ن. م تحلیل‌های محیطی را در تدوین دکترین، آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های مرتبط لحاظ نمایند.
۵. معاونت‌های آموزش و عملیات ستاد کل ن. م در رابطه با تدوین، بازنگری، اصلاح و اجرایی نمودن برنامه‌های آموزشی واقع‌بینانه و برگزاری همایش‌ها و رزمایش‌های تخصصی حوزه تهدیدهای نوپدید مبتنی بر سلفی‌گری هماهنگی لازم را به عمل آورند.
۶. برگزاری نشست‌های علمی و هم‌اندیشی پیرامون تهدیدات نوپدید و اخذ دیدگاه‌های صاحب‌نظران امور امنیتی.

قدردانی

از خبرگان توانمندی که در طول پژوهش، دانش خویش را سخاوتمندانه در اختیار محققان این پژوهش قرار دادند و استواری پژوهش حاضر بر مشارکت و دانش این بزرگواران قرار گرفته است بسیار سپاسگزاریم.

منابع

- اسدی کیا، بهناز. (۱۳۹۵). اسلام و جریان‌های اسلامی در جمهوری آذربایجان، *فصلنامه مطالعاتی پژوهشی نهضت، موسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور*، ۴ (۱۳): ۳۶-۱۰.
- آقا محمدی، داود. (۱۳۹۸). *مدیریت راهبردی نظامی*، چاپ اول، تهران: انتشارات دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا.
- آقاجانی، احمد و عسگری، محمود. (۱۳۹۱). عوامل و ویژگی‌های سیاست دفاعی جمهوری اسلامی ایران، *مرکز مطالعات راهبردی فصلنامه دفاع*، ۳۰ (۱): ۸۵-۶۰.
- اکبری، حمیدرضا. (۱۳۹۵). چگونگی نقش آفرینی داعش در مناسبات سیاسی خاورمیانه، *پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی*، ۷ (۱): ۲۶-۱.
- بخشی، شیخ احمد و بهاری، بهنام. (۱۳۹۳). بررسی ایدئولوژی گروه تکفیری- وهابی دولت اسلامی شام و عراق، (داعش)، *فصلنامه علوم سیاسی*، ۱۶ (۶۴): ۱۵۴-۱۳۳.
- ترکشوند، نادر و حسینی‌نیک، ابوالفضل. (۱۳۹۷). شیوه‌های عملکرد تکفیری‌ها و نحوه مقابله با آن‌ها، *مدتبا نهماجا*.
- توکلی، سعید. (۱۳۹۳). القاعده و داعش، *افتراقات و اشتراکات، فصل‌نامه آفاق امنیت*، ۷ (۲۳): ۱۹۶-۱۵۱.
- حبیبی، نیک‌بخش ستاری خواه و همکاران. (۱۳۹۳). *ماهیت جنگ‌های آینده در افق ۱۴۰۴ (مطالعه راهبردی)*، تهران: مرکز مطالعات راهبردی آجا.
- حجازی، سید اسداله؛ رضایی مقدم، محمدحسین؛ فتحی، محمدحسین. و بهرام آبادی، بهروز. (۱۳۹۹). توسعه راهبردهای دفاع سرزمینی بر پایه تحلیل ژئومورفولوژیک در منطقه میناب و سیریک. *آینده‌پژوهی دفاعی*، ۵ (۱۸): ۸۷-۱۱۲.
- حسینی نیک، سید ابوالفضل و همکاران. (۱۳۹۶). *جنگ و چالش‌های تصمیم‌گیری*، چاپ اول، تهران: انتشارات پشتیبان.
- خلیجی، محسن و ابراهیم مجیدی. (۱۳۹۸). *رشد هویت اسلامی شیعی در جمهوری آذربایجان، اخبار شیعیان*، ۵ (۱): ۱۵۵.
- رستمی، اکبر و همکاران. (۱۳۹۵). *راهبردهای دفاعی جمهوری اسلامی ایران برای مقابله با جریان‌های تکفیری، فصلنامه مدیریت و پژوهش‌های دفاعی دافوس آجا*، ۴ (۸۱): ۴۰-۱.
- رضوانی، علی اصغر. (۱۳۹۰). *سلفی‌گری (وهابیت) و پاسخ به شبهات*، نشر قم.
- سانی نیا، علیرضا. (۱۳۹۵). شروع بحران سوریه و دلایل آن، *پایگاه خبری فرزندگان امیدوار*، تهران.
- سپهری، محمد. (۱۴۰۰). *تدوین راهبردهای دفاع سایبری کشور در برابر تهدیدهای آتی دشمن در افق چشم‌انداز ۱۴۰۵. آینده‌پژوهی دفاعی*، ۶ (۲۳): ۱۷۶-۱۵۳.

- سیدحسام الدین زمانی و بهادر امینیان، (۱۳۹۳)، داعش پیوند سلفیت تکفیری و بعثی‌گرایی، فصلنامه آفاق امنیت، ۷(۲۳): ۱۵۰-۱۳۳.
- شوکتی شیراز، علی. (۱۳۹۱). نظام سیاسی و ساختار امنیتی جمهوری ارمنستان، دانشگاه علوم و فنون فارابی.
- عبدالملکی، جواد. (۱۳۹۹). نقش عوامل ژئوپلیتیک، در شکل‌گیری تهدیدات نظامی گروه‌های مسلح غیردولتی تارشگری- تکفیری در منطقه غرب آسیا، پایان‌نامه دافوس آجا.
- عساریان نژاد، حسین. (۱۳۹۲). مبانی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در حوزه دفاعی- امنیتی، تهران، فصلنامه مطالعات راهبردی دانشگاه عالی دفاع ملی، ۱۷ (۷۵): ۱۶۲-۱۴۵.
- عزیززاده موسوی، سید مهدی. (۱۳۹۳). سلفی‌گری و وهابیت، جلد دوم، مبانی اعتقادی، نشر؛ آوای منجی.
- فلاح، رحمت‌الله. (۱۳۹۰). محیط سیاسی اسلام‌گرایی شیعی در جمهوری آذربایجان، فصلنامه مطالعات راهبردی جهان اسلام، موسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور، ۱۲ (۴۵): ۲۳۰-۲۱۳.
- فیروزآبادی، سید حسن. (۱۳۹۵). تکفیری‌های داعش را بشناسیم، چاپ اول، تهران.
- مراد زاده، ناهید و شاکری، احسان. (۱۳۹۶). نقش فرهنگ سیاسی بر شکل‌گیری و تکوین جریان‌های تکفیری و سلفی در خاورمیانه، مطالعه موردی عراق و سوریه، فصل‌نامه مطالعات جامعه‌شناسی، ۹ (۳۲): ۱۰۷-۱۲۱.
- مرادیان محسن. (۱۳۹۷). درآمدی بر درک امنیت ملی و ماهیت تهدیدات، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی.
- مظاهری، محمد مهدی و ملایی، اعظم. (۱۳۹۴). نقش فرقه‌گرایی در عقب‌ماندگی تمدنی مسلمانان (مطالعه موردی گروه داعش)، بر گفته از سایت پایگاه اطلاع‌رسانی دبیرخانه شورای برنامه‌ریزی مدارس علوم دینی اهل سنت.
- منصوری، محمدحسین. (۱۳۹۲). بررسی مواضع و اهداف روسیه در سوریه، فصلنامه پژوهش‌های علوم انسانی، ۵ (۳۱): ۱۹۵-۱۷۵.
- موسسه بی ام. آی. (۱۳۹۷). گزارش وضعیت دفاعی و امنیتی ترکیه، مترجم فرزانه میرشاه ولایتی و لیلا امیرخانی، تهران: مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی.
- موسسه بی ام. آی. (۱۳۹۷). گزارش وضعیت دفاعی و امنیتی عربستان، مترجم لیلا امیرخانی، تهران: مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی.
- ناصر پور، حسن. (۱۳۹۴). داعش و ژئوپلیتیک مقاومت اسلامی، موسسه نداء، فصلنامه مطالعات فلسطین، ۴ (۲۶): ۱-۲۵.
- نجات، سید علی. (۱۳۹۴). گروهک تروریستی داعش و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، چالش‌ها و فرصت‌ها، فصلنامه سیاست، ۲ (۶): ۱۱۹-۱۰۳.

- نجفی، محمدرضا. (۱۳۹۱). عوامل مؤثر بر توسعه توانمندی‌های دفاعی-امنیتی بسیج، تهران: دانشگاه امام حسین (علیه‌السلام).
- نظری زاده، فرهاد. (۱۳۹۹). مقدمه‌ای بر فناوری بنیان‌کن، تهران: مرکز آینده‌پژوهی علوم و فناوری دفاعی، مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی.

